

Emili Mira i els orígens de la psicologia de l'esport

Conrad Vilanou
Xavier Laudo

Emili Mira i els orígens de la psicologia de l'esport

Conrad Vilanou
Xavier Laudo

**Consell Català
de l'Esport**

**Generalitat
de Catalunya**

BIBLIOTECA DE CATALUNYA - DADES CIP

Vilanou, Conrad

Emili Mira i els orígens de la psicologia de l'esport. - (Textos de cultura i esport ; 2)

Inclou: Influència de la cultura física en la formació ètica de la joventut ; Futbol i psicologia / Emili Mira

Bibliografia

ISBN 84-393-6566-7

III Consell Català de l'Esport V. Títol VI. Col·lecció: Textos de cultura i esport ; 2

1. Mira y López, Emilio 2. Educació física - Aspectes ètics i morals 3. Esports _ Aspectes psicològics 4. Futbol - Aspectes psicològics
796:159.9

1a. edició, octubre 2004

Tiratge 800 exemplars

Editor: Consell Català de l'Esport

Av. Paisos Catalans, 12

08950 Esplugues de Llobregat

© autors i Consell Català de l'Esport per a la present edició

© dels textos reproduïts Montserrat Mira

Disseny i maquetació: Ediciones Gráficas Rey S. L.

Impressió: Ediciones Gráficas Rey S. L.

ISBN: 84-393-6566-7

Dipòsit legal: B-47.526-2003

Índex

Presentació

RAFEL NIUBO	9
-------------------	---

Introducció .....

CONRAD VILANOU I XAVIER LAUDO	11
-------------------------------	----

1. PIONER DE LA PSICOLOGIA	13
2. L'ESPORT, FENOMEN DE MASSES	15
3. ESPORT I FORMACIÓ HUMANA	18
4. LA PSICOLOGIA DE L'ESPORT	21

Textos

E. MIRA. Influència de la cultura física en la formació ètica de la joventut. Conferència pronunciada el dia 12 d'abril de 1937 a la Sala de Conferències de l'Institut Psicotècnic. Acadèmia d'Educació Física de Catalunya, 1937, pp. 31-39	27
--	----

E. Mira. Futbol i psicologia (versió catalana). Dins: Mira y López E. i A. Riveiro da Silva. Futebol e psicologia. Rio de Janeiro: Editora Civilização Brasileira, 1964, pp. 1-30.....	37
--	----

1. PROS I CONTRES DE L'ESPORT	37
2. L'ORIENTACIÓ PSICOLÒGICA EN ELS ESPORTS	40
3. DINÀMICA PSICOLÒGICA DEL FUTBOL	43
4. EXAMEN PSICOTÈCNIC DELS EQUIPS	47
5. PSICOLOGIA DE L'AFECCIONAT	50
6. EL SECRET DE LA COHESIÓ DE L'EQUIP	52
7. DOPATGE. ELS EFECTES EN LA PRÀCTICA ESPORTIVA	55

Bibliografia	58
--------------------	----

El llibre que ara us presentem *Emili Mira i els orígens de la psicologia de l'esport*, obra dels professors Conrad Vilanou i Xavier Laudo, és el segon de la col·lecció "Textos de Cultura i Esport", que edita la Secretaria General de l'Esport amb el desig de recuperar els autors i les obres que ens ajuden a entendre la història de l'esport català des d'una vessant humanística, ja sigui la història social, la psicologia, la pedagogia o la bibliografia.

El Dr. Emili Mira nasqué a Santiago de Cuba el 1896 i de petit s'instal·là amb la família a Barcelona, on desenvolupà la seva activitat científica i professional al llarg dels anys 30 del segle XX. Dirigi la secció de psicologia de l'Institut d'Orientació Professional i fou titular de la càtedra de psiquiatria de la Universitat Autònoma de Barcelona (1933-1939). A més d'exercir un paper decisiu en la introducció i desenvolupament del pensament psiquiàtric europeu i les teories psicoanalítiques a Catalunya, dirigi diversos centres de salut mental.

El professor Vilanou, catedràtic de la Universitat de Barcelona i especialista en l'estudi de l'evolució de les idees pedagògiques i en la història de l'educació física i Xavier Laudo, professor de la UNED, ens ofereixen l'obra del Dr. Emili Mira com a pioner de la psicologia de l'esport a Catalunya. Per fer-ho han seleccionat dos textos de l'autor. El primer és una conferència pronunciada a l'Institut Psicotècnic el 1937 que porta per títol *El paper de l'educació física en la formació ètica de la joventut*, en què el Dr. Mira defensa les virtuts de la cultura física i la necessitat de la pràctica esportiva per arribar a ser una persona íntegra. El segon, *Futbol i psicologia*, és un text traduït del portuguès, que versa sobre diferents aspectes de la psicologia aplicada a l'esport, publicat a Rio de Janeiro després de la seva mort.

Els dos textos escollits pels autors sintetitzen la vida i l'obra del Dr. Mira. La conferència de 1937 s'emmarca dins les activitats de l'Acadèmia d'Educació Física de Catalunya, creada per la Generalitat Republicana, com l'Institut Psicotècnic, que el propi Mira dirigí. El text de futbol i psicologia correspon a l'etapa de l'amarg exili que hagué de sofrir el Dr. Mira, com tants altres intel·lectuals catalans

RAFEL NIUBÒ I BAQUÉ
Secretari general de l'Esport

No hi ha dubte que el doctor Emili Mira i López (1896-1964) ocupa un lloc rellevant en el panorama de la medicina i del pensament científic català contemporani. De fet, té l'honor de figurar en tots els manuals i diccionaris d'història de la psicologia, atès que va ser un dels autors de l'època que va fer més coses per a la consolidació d'aquella nova disciplina científica que –al trencant del segle XX– tot just començava a caminar de manera independent, al marge de la tutela de la Filosofia. La Psicologia desitjava ser –sota l'emparedament metodològica de la Fisiologia– una ciència experimental que recolzava totes les seves investigacions en el treball de laboratori.

Ben mirat aquest no és el moment oportú per detallar una biografia apassionant i curulla d'èxits científics i professionals com la del Dr. Mira. En escaure's el centenari del seu naixement l'any 1996 ja es van realitzar un seguit d'actes i homenatges que van recuperar la seva memòria històrica que havia restat oblidada –quan no bandejada– pel drama de la Guerra Civil (1936-1939).¹ Fou pioner en la divulgació de la psicoanàlisi a Catalunya i sempre defensà postulats innovadors, fins i tot en el camp de la psiquiatria aplicada a la guerra,² no endebades l'any 1938 arribà al comandament dels serveis psiquiàtrics de l'exèrcit republicà amb el grau de tinent coronel, on va desenvolupar actives campanyes a favor de la higiene mental dels combatents i estudià la por des de la perspectiva psicopatològica.

La seva filla Montserrat ha recordat que de la importància concedida a l'ambient social nasqué també el seu interès per la política, però sempre es negà a interessar-s'hi professionalment, és a dir, mai no volgué acceptar càrrecs públics i tan sols mili-

---

1- Entre les publicacions aparegudes en ocasió del seu centenari destaquem: LAFUENTE, E. i MIRA, M., *Psicología y Medicina. Últimas conferencias de Emilio Mira y López*. Madrid, Barcelona: UNED, Universitat de Barcelona, 1998 (1ª reimpressió 2000) i VILANOVA, C. (Coord.), *Emili Mira. Els orígens de la Psicopedagogia a Catalunya*. Barcelona: Universitat de Barcelona, Facultat de Pedagogia, 1998.

2- CARRERAS PANCHÓN, A., "Los psiquiatras españoles y la guerra civil", *Medicina e Historia* (Barcelona) n.º 13 (1986), pp. I-XVI.

tà en el partit que considerava més afí als seus ideals: la Unió Socialista de Catalunya, que s'integrà l'any 1936 en el PSUC. Aquest compromís i les seves responsabilitats professionals van fer que el doctor Mira rebés, sota el franquisme, tot un seguit de desqualificacions fins al punt de desencadenar-se una fosca campanya contra la seva persona que, per desgràcia, ha planat sovint sobre la seva memòria.

Quan marxà amb la seva família l'any 1939 cap a l'exili –primer a França, després a Anglaterra i, més tard, a Amèrica– s'allunyà per sempre més de Catalunya. Calgué esperar fins als anys setanta per tal que la seva obra fos recuperada i que el seu nom fos conegut per les noves generacions que mai no van poder gaudir del seu magisteri. A tot estirar, arribava a casa nostra part de la seva producció intel·lectual editada en terres americanes, la qual cosa va permetre que el trencament no fos mai del tot definitiu. Durant els anys de la transició democràtica Montserrat Mira va retornar a Catalunya i, des de llavors, ha desenvolupat una impagable tasca per tal de mantenir viu el record de l'obra del seu pare.

Com tants altres catalans del seu moment –aquella generació republicana de 1931– estava cridat a renovar i actualitzar la ciència i la cultura del país. Estudiant brillant es formà al costat del doctor August Pi Sunyer, director de l'Institut de Fisiologia de la Universitat de Barcelona. Després de dirigir la secció de Psicologia de l'Institut d'Orientació Professional fou titular de la primera càtedra de Psiquiatria que va existir a l'estat espanyol. Això ho féu possible el guiatge de la Universitat Autònoma de Barcelona (1933-1939) per part del rector Bosch-Gimpera, qui va encetar un ambiciós programa de renovació universitària que permeté la incorporació de figures com Pompeu Fabra i el mateix Mira a la Universitat.

Aquells anys trenta –plens d'esperances però nogensmenys de desenganys– van veure arribar el doctor Mira al més alt reconeixement intel·lectual i professional. President de la VI Conferència Internacional de Psicotècnia reunida a Barcelona l'any 1930, fou director de l'Institut Psicotècnic de la Generalitat de Catalunya i codirector –juntament amb Joaquim Xirau– de la *Revista de Psicologia i Pedagogia* (1933-1937). Combinava la seva docència universitària entre la Facultat de Medicina –on impartia les classes de Psiquiatria– i a la Facultat de Filosofia i Lletres on es responabilitzà de la formació psicològica dels futurs mestres i pedagogs. D'alguna manera, la seva obra assumeix la tradició dels metges-filòsofs de l'humanisme del Renaixement perquè –tal com constata Montserrat Mira– estava familiaritzat amb els grans noms de la filosofia, per bé que també citava pensadors d'altres àrees com ara sant Francesc, de qui acostumava recordar la frase: “És millor estimar que ser estimat, perdonar que ser perdonat”.

1. Pioner de la Psicologia

Quan s'analitzen els anys de formació del doctor Emili Mira, hom observa que s'interessà des de ben aviat per les qüestions científiques. Alumne intern pensionat de la Facultat de Medicina a la que havia ingressat l'any 1911, acabà els estudis de medicina l'any 1917. Metge de guàrdia de l'Hospital Clínic durant dos anys (1918-1920), metge de l'Ajuntament de Barcelona (1918) i psiquiatre municipal (1924), fou professor ajudant de la càtedra de Fisiologia que dirigia l'esmentat August Pi i Sunyer. L'any 1919 guanyà la plaça de director del Laboratori de Psicologia de l'Institut d'Orientació Professional de Barcelona que llavors dirigia Josep Ruiz Castella. Amb el pas del temps (1927), assolí la direcció d'aquest institut que l'any 1931 va passar a ser l'Institut Psicotècnic de la Generalitat de Catalunya.

Mentre que l'origen de la Psicologia a Madrid cal vincular-lo a les investigacions neurofisiològiques de Ramón y Cajal, Simarro o Lafora, la psicologia assumí a casa nostra una dimensió pràctica en aplicar-se a l'estudi del treball humà. Mira s'especialitzà ben aviat en la part de l'organització científica del treball que inclou tots els procediments tècnics dirigits a produir, per mitjans psicològics, efectes de valor pràctic. Tal plantejament implicava dues coses. Primer, que s'havia d'orientar els treballadors vers aquells oficis per als quals eren més aptes (orientació professional), i segon, calia destinar-los als llocs més adients i convenients (selecció professional). Es pensava –un xic idealment– que molts dels problemes socials ocasionats per la industrialització i el maquinisme (situació satiritzada per Chaplin a *Temps moderns*) es podrien resoldre, si més no parcialment, amb l'aplicació de la psicotècnica. En qualsevol cas, Mira considerà que l'objectiu prioritari d'aquesta disciplina consistia en estudiar, des del punt de vista psíquic, les aptituds i les tècniques professionals. Però a banda de les consideracions psíquiques, també eren necessàries les observacions relatives a les capacitats i predisposicions físiques de manera que, al seu parer, la psicotècnica s'hauria de designar amb el terme *psicofisiotècnica*.

Viatger incansable i consumat poliglota, l'any 1920, subvencionat per l'Ajuntament i la Diputació de Barcelona, visità els principals laboratoris i centres d'investigació psicològica de França, Bèlgica, Suïssa, Alemanya, Anglaterra i Itàlia. Es pot dir que Mira sempre restà amatent al que succeïa a l'estranger, en especial a tot allò que procedia d'Alemanya. No ha de sorprendre massa, doncs, la seva devoció per autors com ara Giese, Münsterberg o Lipmann, sense oblidar Moede i Stern,³ car

3- A més de prologar l'obra de Fritz GEISE, *Psicotècnica* (Barcelona: Labor, 1933), Mira s'encarregà de la traducció de l'obra de Otto LIPMANN, *Psicologia para maestros* que edità la Revista de Pedagogia, en sengles edicions, els anys 1924 i 1931. Otto Lipmann havia fundat amb Stern, l'any 1906 l'Institut de Psicologia Aplicada de Berlín que passà a dirigir l'any 1916.

va assistir a un gran nombre de congressos i reunions científiques celebrats arreu del món. El mateix any 1920 formà part del comitè director del sisè Congrés Internacional de Fisiologia reunit a París –cal recordar que Mira considerava la fisiologia com la germana gran de la psicologia–. Alhora, i juntament amb el doctor Dwelshauvers, va participar en el VII Congrés Internacional de Psicologia (Oxford 1923). El mateix va presentar, en aquella ocasió, una comunicació sobre els canvis cardiovasculars en el treball mental que demostrava l'existència d'unes ondulacions (ondulacions esfígmopsíquiques) de la tensió sanguínia produïdes pel treball mental, tema que desenvolupà a bastament en la seva tesi doctoral *Correlaciones somáticas del trabajo mental*, defensada a Madrid l'any 1923 i que obtingué els màxims guardons acadèmics. S'ha d'afegir que aquesta tesi ha estat considerada per la historiografia especialitzada com el primer estudi de psicologia experimental realitzat a Espanya.

No menys importància tingué la seva presència continuada als diversos congressos internacionals de psicotècnia que es celebraren arreu d'Europa –dos d'ells a Barcelona–, com també en els d'alienistes i neuròlegs –inclòs el de Zurich (1936) on s'assabentà de l'aixecament militar de Franco–. Professor visitant a diferents centres universitaris d'Europa i Amèrica del Nord, ocupà càrrecs de responsabilitat a distintes associacions espanyoles i foranes. Ara bé, tots aquests contactes i viatges a l'estranger no van impedir que Emili Mira es preocupés per divulgar els coneixements psicològics a tothom, i en especial als mestres i professionals de l'ensenyament. Col·laborà regularment en publicacions pedagògiques com *Butlletí de Mestres*, *Revista de Pedagogia*, *Revista de Psicologia i Pedagogia* i, a banda de ser un investigador de primera línia, desenvolupà també una infatigable divulgació per tal de donar a conèixer –a través de conferències, cursos, articles, comunicacions, etc.– els progressos d'una psicologia que, a més de ser científica i experimental, havia de ser aplicada. D'aquí que mostrés curiositat per tots els corrents psicològics –des del conductisme fins a la psicoanàlisi– i acceptés qualsevol metodologia sempre que demostrés la seva capacitat per resoldre problemes pràctics.

La reputació de Mira va afavorir la presència a Barcelona de diferents professors que, provinents de l'Europa central, es refugiaren a casa nostra per tal d'escapolir-se de la persecució nazi. No ens reca d'afirmar que aquesta presència beneficià l'Institut Psicotècnic de la Generalitat de Catalunya que comptà així amb la col·laboració del doctor Alfred Strauss, qui va fundar –conjuntament amb Mira i Jeroni de Moragas– el Centre d'Observació Psicològica per a infants i joves de La Sageta, la primera clínica de conducció infantil (*Child Guidance Clinic*) instal·lada en els països llatins. El seu extraordinari prestigi determinà que fos escollit president del Congrés

Internacional de Psicologia que s'havia de celebrar a Madrid el setembre de 1936 però el desencadenament dels fets històrics ho impedí. Fidel a la causa republicana es veié obligat, després de comprometre's intel·lectualment i militar, a emigrar a l'estranger.

Després d'haver presentat a Londres el 12 d'octubre de 1939 a la Royal Society of Medicine el seu conegut *Test Psicodiagnòstic Miokinètic* (PMK), Mira es veu immers en el seu peregrinatge americà (Estats Units, Argentina, Xile, Cuba, Uruguai, Guatemala, Equador, Veneçuela i finalment Brasil) sense llibres i mancat dels instruments del seu laboratori. Malgrat tot continua el seu treball, que agafa un tremp divulgador sense oblidar, emperò, la investigació que desenvolupa a l'Institut de Selecció Professional de la Fundació Getulio Vargas i que es difonguè, en bona part, a través de la revista *Arquivos Brasileiros de Psicotécnica* que ell mateix va fundar.

2. L'esport, fenomen de masses

Per damunt d'altres possibles qualificacions, podem considerar que el segle XX ha estat el segle de l'esport. Al marge de les seves arrels clàssiques, s'ha de dir que la seva recuperació es va produir en el segle XIX a través de l'ideari olímpic promogut per Coubertin a partir de la importació del model esportiu anglosaxó a l'Europa continental. Tampoc s'ha d'oblidar que l'aparició dels noticiaris cinematogràfics va facilitar la divulgació de les competicions esportives i, no gensmenys, l'estudi a càmera lenta de les imatges biomecàniques que eren analitzades detingudament en els laboratoris per fisiòlegs i entrenadors per tal de millorar l'eficàcia dels moviments corporals (marxa, salts, carreres, llançaments, etc.). Ara bé, sota la influència dels vents neovitalistes l'esport va promoure una plàstica que, a la llarga, va ser utilitzada pels règims totalitaris per afavorir l'estetització de la política.

No es pot perdre de vista que a l'Europa continental foren la gimnàstica en primer lloc, i el ciclisme i l'atletisme més tard, els esports que marcaren les fites d'un itinerari que s'ha identificat com el pas de la gimnàstica a l'esport.⁴ Tot plegat generà un procés històric que determinà el trànsit de la gimnàstica –exercici típic del segle XIX sovint vinculat a moviments nacionalistes– a l'esport, que fou presentat per les avantguardes culturals i artístiques –el *Manifest Groc* signat per Salvador Dalí, Lluís Montanyà i Sebastià Gasch l'any 1928 així ho palesa– com un element de novetat. L'esport –a l'època d'entreguerres (1919-1939)– s'identificava amb la innovació i la modernitat, o el que és el mateix, amb l'avantguarda d'una societat que volia trencar els lligams

4- ULLMANN, J., *De la gymnastique aux sports modernes*. Paris: Librairie Philosophique J. Vrin, 1989.

amb el règim anterior a 1914 que era percebut com una cosa rànica que feia ferum. Aquests antecedents confirmen que el procés d'institucionalització de l'esport, malgrat les manifestacions elitistes d'especialitats com ara l'equitació, el golf, l'esgrima o el tennis, va arribar finalment a totes les capes socials. Fem-hi, emperò, un afegitó: l'aparició després de la Primera Guerra Mundial de l'esport de massa –el futbol, en particular a Europa– generà un fenomen nou que a la llarga recordà aquella cultura de l'espectacle de la Roma imperial –el pa i circ ja criticat en les seves sàtires per Juvenal i combatut aferrissadament pel cristianisme primitiu–.⁵

Tanmateix, el desenvolupament de la cultura moderna va propiciar, en trencar-se els vincles que havien presidit la societat de l'antic règim, la despersonalització de la vida humana. D'aquesta manera entrava en l'anonimat de la massa que afavoria, de retop, l'emergència de sensacions col·lectives. Aquest conjunt d'emocions multitudinàries va ser utilitzat amb intencions polítiques per part dels governants que, assetjats per les reivindicacions obreres i temorosos dels esclats revolucionaris, van optar pel camí del totalitarisme. La democràcia –la història de la República de Weimar (1919-1933) així ho demostra– va viure una fase de profunda inestabilitat durant aquells anys de crisi econòmica, política i espiritual. Tot plegat va afectar negativament el món de l'esport que va sofrir –a partir de l'acabament de la Primera Guerra Mundial– l'intervencionisme manipulador dels governants. Així s'explica l'orientació premilitar d'algunes pràctiques esportives que, sota règims dictatorials com ara el feixisme italià i el nacionalsocialisme alemany, es van canalitzar vers la preparació per a la guerra.

De més a més, l'esport amb la seva estètica energètica i vitalista que es recolza en una visió motoritzada del cos humà fou presentat com un antídoto als funestos efectes que es desprenien d'una societat mecanitzada hereva de la industrialització del segle XIX. Malgrat el desenvolupament i progrés industrial, l'home metropolità es trobava encadenat a una dinàmica opressora i asfixiant: el seu ritme vital era regulat pels sons de les sirenes que controlaven l'entrada i sortida dels tallers, per l'impeccable dring de cronòmetres que marcaven el ritme de la producció industrial i per les combustions dels forns metal·lúrgics. En definitiva, pels enginyers de tot tipus que, sense parar, circulaven a diferents nivells (el subsòl serà el lloc natural del ferrocarril "metropolità") per una ciutat que veu com grans masses de població es desplacen d'un lloc a l'altre en una situació que recorda la imatge de la Babel bíblica en la que es van convertir les ciutats europees i americanes.

5- PUJADAS, X. I SANTACANA, C., "La mercantilització del oci deportivo en España. El caso del fútbol 1900-1928", *Historia Social*, 41, 2001, pp. 147-167.

Si el cinema reflecteix perfectament aquesta ambientació d'elements espectrals –a voltes quasi fantasmagòrics– que donen vida a la metròpoli, tal com recullen pel·lícules emblemàtiques com ara *Metròpoli* de Fritz Lang (1926) i *Berlin, simfonia d'una gran ciutat* de Walter Ruttmann (1927), no menys força descriptiva té la següent crònica de Joan Crexells –publicada a *La Publicitat* el gener de 1924 i en la que comenta un partit de futbol al camp de l'Arsenal disputat un dissabte a la tarda–: “Per anar al camp de l'Arsenal cal prendre un metropolità. Mentre hi anem sento discutir sobre el possible resultat del partit, però sense aquella magnífica desproporció en l'apassionament que caracteritza el nostre públic. A l'hora de baixar, les galeries del metropolità són petites per contenir tanta gent. Lentament anem sortint, caminant estrets pels passadissos, fins que al cap de deu minuts hem pogut arribar a fora. Una cua de gent va sortint sense parlar, de la porta del metropolità. Diríem que són minaires als quals tot just sortits de la mina els és ofert un divertiment del patró. El camp és davant mateix de l'estació. Som trenta mil. Trenta mil proletaris, diria jo. Una banda de música toca marxes populars. La impressió de tristesa i –diguem-ho clar– de misèria, augmenta. Però surten els jugadors i us oblideu del públic i de tot”.⁶ Pel resultat del partit que es jugava aquella tarda de dissabte al camp de l'Arsenal no us preocupeu perquè el mateix Crexells tenia ben clar que era una cosa secundària: allò que realment destaca és, sobretot, la descripció d'una massa que satisfà les seves emocions a través de l'esport després d'una setmana de treball.

Per mitjà d'aquestes descripcions es posa de relleu el nombre d'obriers que, cada matí i a trenc d'alba, desfilaven –a peu o amb bicicleta– pels carrers en direcció a unes fàbriques on eren sotmesos a una productivitat regulada per una divisió del treball que feia que l'activitat laboral fos una cosa impersonal i automatitzada. És, doncs, ben comprensible que la robotització de la vida humana fos alguna cosa més que una simple hipòtesi, tota vegada que l'home es veu ja degradat a la condició d'apèndix d'una màquina. A través del descans setmanal –la famosa setmana anglesa que encara explica, a banda de raons puritanes, que els partits de futbol o de rugbi es juguin majoritàriament a les Illes Britàniques el dissabte a la tarda– i les vacances –reivindicades pels sindicats i afavorides pels governs democràtics– es va permetre que les classes populars practiquessin l'excursionisme, el càmping o el turisme. Així es va retrobar aquella naturalesa perduda que es rescatava romànticament com a contrapunt als excessos de la vida metropolitana i que, a la mateixa Anglaterra, va promoure entre la joventut l'escoltisme de Baden-Powell.

6- CREXELLS, J., *La història a l'inrevés*, Barcelona: Editorial A.C., 1968, pp. 14-15.

Tampoc podem perdre de vista que l'esport modern s'incorporà a la societat quan justament s'havia perdut aquell món de la seguretat de la societat tradicional. Tota una generació plena d'energia i ideals es trobava a la intempèrie, tal com palesa tràgicament la literatura autobiogràfica d'alguns d'aquells joves que van patir les seqüeles de la Gran Guerra. Tant és així que l'esport s'inscriu, per dret propi, en un món metropolità d'inestabilitats en el qual l'individu surt a la recerca de noves seguretats en el partit polític, en el sindicat de classe i, també, en l'associacionisme esportiu. Fet i fet, la iconografia dels seus emblemes –encara avui l'escut de la Unió Esportiva de Sants, organitzadora de la Volta Ciclista a Catalunya, té incorporada una estrella de cinc puntes que recorda el moviment internacionalista desencadenat per la revolució de 1917– vol significar que el món de l'esport era sensible –sí més no en els seus inicis– a una lògica que és indestriable dels avatars polítics i socials.

3. Esport i formació humana

Altrament, l'esport va entrar en la cultura moderna amb una clara vocació pedagògica perquè –al marge d'altres possibles lectures– sembla que tal com el van concebre els educadors anglesos del segle XIX tenia una funció educativa que es va voler universalitzar en emfasitzar Coubertin la potencialitat de la *Pedagogia Esportiva* (1919). En un sentit en el que no hi ha dubte que l'esport com “el culte voluntari i habitual de l'exercici muscular intensiu, refermat en el desig de progrés, que pot arribar fins al risc”⁷ va constituir, des de ben aviat, un veritable programa de regeneració social en proclamar valors inequívocament moderns com ara l'exercici físic, el gust per l'aire lliure, la higiene i la companyonia. I nogensmenys com el millor antídote per combatre les xacres socials (alcoholisme o malalties venèries) que a les darreries del segle XIX afectaven, especialment, el jovent.

A això cal afegir que la divulgació de l'esport va comportar l'extensió d'una moral estoica que destaca la dimensió agonística de l'entrenament i de la competició esportiva. Malgrat el perill de les lesions, l'esforç, el treball i el lliurament desinteressat constituïen algunes de les virtuts proclamades per aquells apòstols que –ens referim naturalment als pioners que van fundar clubs i societats esportives–, potser massa idealment segons la lectura romàntica de la tradició clàssica, confiaven en la capacitat reformadora de l'esport. Tant és així que l'exaltació de la lluita i del sacrifici fou presentada com un element clau per a la formació humana de manera que es va fer famosa aquella expressió –sovint malinterpretada però que atesora un inequívoc afany pedagògic– que diu que el més important és, justament, el fet de partici-

---

7- COUBERTIN, P. de, *Pedagogie Sportive*. París: Librairie Philosophique J. Vrin, 1972, p.7.

par bo i practicant el joc net (*fair play*). En darrer terme, el que forma és sempre la preparació per a la competició esportiva al marge del resultat –derrota o victòria– que es doni. Així entenia Thomas Arnold la formació esportiva dels universitaris britànics, aquells que competien a les aigües del Tàmesi en les regates entre Oxford i Cambridge o aquells altres joves que corrien a les pistes atlètiques amb el desig de preparar-se per a la vida, tal com va palesar una pel·lícula curulla de valors humans com *Carros de foc* (1981).

Ara bé, en un ambient dominat per les teories del darwinisme social i pels corrents neomalthusians que defensaven la desigualtat entre els homes (Gobineau), es vinculava la pràctica esportiva a la millora de la raça segons els principis eugenèsics ja presents en el sistema de vida espartà que, al seu torn, es convertí en el model a seguir pel nacionalsocialisme. No per atzar Hitler aconsella en el *Mein Kampf* (1924) la pràctica de la boxa com el millor esport per tal de formar físicament una joventut que s'havia de preparar per a la lluita i que trobà en els Jocs Olímpics de Berlín (1936) una excel·lent oportunitat –tal com palesa la pel·lícula de Leni Riefenstahl *Olympia*– per expressar arreu del món la seva fortalesa i arrogància.⁸

No es pot oblidar que el desenvolupament de l'esport –sobretot a l'Europa continental– es va donar en un context històric marcat per l'expansió del nacionalisme, cosa lògica si tenim en compte que s'assistia a la configuració d'un nou mapa polític sorgit de la caiguda dels imperis centroeuropeus –el germànic i l'austrohongarès–. Mentrestant, a les Illes Britàniques l'esport serví per reviu les antigues guerres de religió i consumir la divisió de les comunitats catòliques i protestants. Una situació que, accentuada per la proximitat d'Irlanda del Nord, encara perdura entre els partidaris del Glasgow Rangers –equip protestant fundat l'any 1873– i els Celtic Glasgow –format per catòlics des de l'any 1888 i que compta amb el suport dels emigrants irlandesos–.

Tot un seguit de circumstàncies, com ara la incipient professionalització, la difusió del periodisme i de la premsa esportiva, l'aparició dels primers tòpics i mites esportius, i la irrupció de la ràdio van ser elements clau a favor del desenvolupament de l'esport. Justament el mitjà radiofònic es va vincular a Catalunya a una voluntat nacionalista que exigia la supeditació de l'esport a l'educació política i democràtica. Ve a tomb recordar que el setmanari catalanista i esportiu *La Rambla* –aparegut el febrer de 1930 a les acaballes de la dictadura de Primo de Rivera que l'any 1925 havia clausurat el camp de Les Corts– tenia com a lema "Esport i ciutadania" –publicació que

---

8- BERNETT, H., *Der Weg des Sports in die nationalsozialistische Diktatur*. Schorndorf: Karl Hofmann, 1983.

va ser patrocinada per Josep Sunyol i Garriga, president més tard del FC Barcelona i que fou afusellat per un escamot feixista als voltants de Madrid l'estiu de 1936–.

Però fou a redós de la Revolució Soviètica de 1917 que el món de l'esport es va escindir en dos grans àmbits contraposats, situació que d'alguna manera es va mantenir fins l'any 1989. D'una banda, trobem l'esport roig o popular –el juliol de 1921 es va fundar a Moscou la Internacional Roja de l'Esport– que practicaven les classes treballadores que tenien consciència de la seva situació social i que a vegades no podien seguir el ritme de les competicions pel grau de professionalitat que havien aconseguit. Per l'altre cantó, existia l'esport burgès que s'identificava amb el moviment olímpic internacional que mantenia una presència significativa de prohoms de l'aristocràcia i dels estaments militars i que, inicialment, es va mostrar rebecc a la incorporació de les dones –no van ser admeses a les proves d'atletisme fins als Jocs Olímpics d'Amsterdam (1928)– i a l'acceptació sense més d'atletes d'altres latituds. A banda de negar la seva neutralitat i apoliticisme, l'esport proletari rebutja la dimensió excessivament competitiva de l'esport oficial i desitja enaltir, d'acord amb els principis de solidaritat internacional, els valors d'amistat, participació i camaraderia entre la joventut d'arreu del món. El moviment obrer internacional –lluny d'aspirar a millorar constantment les marques i els registres– destaca els aspectes lúdics, festius i cooperatius de l'esport, bo i confrontant-los amb la lluita i emulació aferrissades que comportava la pràctica d'un esport convencional cada vegada més competitiu i professionalitzat, sense oblidar, però, les relacions entre la cultura física i el compromís polític.

D'aquí que enfront dels Jocs que organitzava el Comitè Olímpic Internacional aparegués el moviment de les Olimpíades Populares que va tenir una destacada influència a casa nostra fins al punt d'organitzar-se'n una, el juliol de 1936 a l'Estadi de Montjuïc que, malauradament, va coincidir amb l'aixecament militar del general Franco. És obvi que l'esport proletari –que es va estendre especialment en els països de l'òrbita comunista, tot i que la seva influència es va deixar notar on eren permesos els sindicats i les associacions obreres– ofereix una simbologia pròpia i característica. Diem això perquè, sobre la base que l'esport era un element essencial per a la política d'unió de les forces democràtiques, es volien exaltar els valors d'una joventut que treballava, feia esport i que, amb una voluntat pacifista, desitjava superar l'ambient de rancúnia i bel·ligerància que havia generat la Primera Guerra Mundial.

En aquest context –agreuat per l'inici de la Guerra Civil– cal situar el primer text que reproduïm en aquesta edició i que correspon a la conferència pronunciada per Mira a la seu de l'Institut Psicotècnic de la Generalitat de Catalunya el 12 d'abril de 1937,

dins d'un cicle organitzat per l'Acadèmia d'Educació Física de Catalunya.⁹ Mira veu en l'esport una activitat necessària per a tothom i especialment per a la joventut, però no només com a pràctica higiènica –que ja era un fet assumit a l'època i on l'Ajuntament de Barcelona jugà un paper capdavanter– sinó també per a la formació de l'home moral capaç de tenir la voluntat suficient per aconseguir les fites que li marqui la seva raó.

4. La psicologia de l'esport

Ens consta que pels gabinets de selecció i orientació de l'Institut Psicotècnic de la Generalitat de Catalunya passaren, a banda dels alumnes de l'Escola del Treball aspirants a practicar algun esport al qual no podien accedir sense el corresponent certificat mèdic d'aptitud, un bon gruix d'àrbitres i jugadors de futbol. D'alguna manera, la Psicologia de l'esport va néixer a casa nostra a redós del moviment psicotècnic que tanta importància va assolir en la dècada dels anys vint i trenta i que, en un primer moment, s'havia aplicat al món laboral. Tot amb tot, l'ensulsiada de la Guerra Civil va fer que aquesta rica tradició es perdés, malgrat que sempre restà en el record dels metges i pedagogs catalans la feina feta per aquell Institut Psicotècnic que, fins i tot durant els anys de guerra, havia contribuït a la selecció dels pilots de l'aviació republicana. Anys després, quan Mira s'instal·la al Brasil, el futbol s'havia convertit ja en un fenomen de masses que captivava un públic que veia enardit com la seva selecció aconseguia tot un reguitzell d'èxits. Una mostra d'això és que el Mundial del Campionat de Futbol de l'any 1950 (el primer després de la Guerra) es va celebrar al Brasil –encara que la selecció guanyadora va ser la d'Uruguai–. Els triomfs del Brasil arribarien un xic més tard, en proclamar-se campió del món en els mundials jugats a Suècia l'any 1958 i a Xile l'any 1962. Fou una època d'esplendor pel futbol brasiler que a més va veure sorgir les grans figures d'abast internacional com ara Amarildo, Garrincha i Pelé.

Enmig de l'eufòria que desfermaren els èxits esportius dels futbolistes brasilers, el doctor Emili Mira –que finalment s'havia d'apassionar ni que fos una mica pel món del futbol– va confegir, amb dades extretes del Campionat jugat a Xile (1962) i amb altres observacions, un treball monogràfic sobre *Futebol e Psicologia* aparegut l'any 1964 al Brasil.¹⁰ Es tracta d'un llibret de poc més d'una cinquantena de pàgines,

9- TORREBADELLA, X., *L'esport català durant la Segona República: el Comissariat d'Educació Física i Esports de la Generalitat de Catalunya*. Barcelona: Col·legi de Llicenciats en Educació Física i Ciències de l'Activitat Física i de l'Esport de Catalunya, 2000.

10- MIRA y LÓPEZ, E. i RIBEIRO DA SILVA, A., *Futebol e Psicologia*. Rio de Janeiro: Editora Civilizao Brasileira, 1964. El treball del Dr. Mira va aparèixer en la col·lecció Cultura e Desporto (núm. 40) del Ministeri d'Educació i Investigació de Portugal i, més trad, fou traduït al castellà –suposem que per iniciativa del Dr. Joan Tusquets– per la revista *Perspectivas Pedagógicas* (vol. IX, 1979, pp. 453-471).

il·lustrat amb fotografies del campionat de futbol jugat a Xile, en el que va participar –al costat del Dr. Mira– el Dr. Athayde Ribeiro da Silva, bon amic i col·laborador seu que va explicar la seva experiència amb la selecció brasilera acumulada durant els anys 1962 i 1963 com a psicòleg. El Dr. Ribeiro da Silva dibuixa els retrats psicològics de tres figures del futbol brasiler: Zagalo –“o tipo do grande elemento humano da equipe: ajustado, fino, sensível, de excelente contato nas relações interpessoais, ágil de pensamento, franco, sincero, de agudo espírito crítico construtivo”–, Pelé –“a simplicidade autêntica e humana das grandes figuras; modelo exemplar de atleta, por reunir três virtudes: extraordinária capacidade técnica, disciplina e ausência do que popularmente se chama Máscara, ou seja: segurança de seu valor, controle sobre o exihicionismo e o narcisismo, componentes naturais no atleta, como já foi dito” i, finalment, Didí –“dotado de rica capacidade de análise, de qualidades de liderança, de improvisação e da intuição da Engenharia do campo de futebol”.

En el seu treball el Dr. Mira, després de denunciar els perills dels grans espectacles esportius i de proclamar que l'esport és oci i no negoci, assenyala que l'orientació psicològica és tant necessària per l'elecció de l'esport com per la de la professió, car amb aquesta última l'individu pretén guanyar-se la vida i amb la primera aspira a conservar-la i ampliar-la, moralment i físicament. La conveniència d'aquesta orientació sembla encara més evident si considerem que els esports es poden classificar, nogensmenys, des de la perspectiva psicològica. En uns esports –com ara els de velocitat– es precisa una gran rapidesa motora, mentre que en d'altres –com el tir o el billar– cal una excel·lent habilitat visual. N'hi ha que exigeixen –com la natació i la marxa atlètica– una important dosi de resistència. Els esports de combat reclamen, pel seu cantó, una bona predisposició a l'esperit agonístic i de sacrifici. Per una altra part, els jocs esportius que empen una pilota requereixen, a banda de disciplina i capacitat de combinació, una àmplia visió de camp. Però endemés d'aquestes classificacions, Mira reclama la necessitat de l'orientador esportiu –metge, psicòleg o tècnic d'educació física– per tal que cada persona, en funció de la seva tipologia biològica i el seu tremp psicològic, practiqui l'esport que més convingui a les seves característiques. Sempre, però, amb mires a l'assoliment d'una formació integral i equilibrada i no pas exagerant –a la manera d'una caricatura– els trets ja de per si destacats de cada persona.

Des de Brasil, Mira diu que el futbol està tant de moda com la mateixa Psicologia, circumstància que cal aprofitar atès que el futbolista no només juga amb els peus sinó que també ho fa amb el cap, tal i com es desprèn de la seva concepció de la persona humana entesa com a unitat funcional psicosomàtica –que encara que no canvia d'estructura, és variable i susceptible de proporcionar rendiments diversos–. D'aquí, doncs, la urgència de conjuminar els esforços dels psicòlegs amb els dels

tècnics futbolístics –els entrenadors– per tal d'escatir els valors que incideixen en un bon futbolista.

En conseqüència, Mira analitza les diferents aptituds de cada tipus de futbolista (porter, defensa, mig i davanter) a partir d'una sèrie de proves psicoprofisiogràfiques que es realitzaven a començament dels anys trenta. De tal faisó que dona el perfil de cada tipus de jugador, bo i significant que –des de 1930 (Schultze)– se sap que el porter ha de ser alt, de tipus leptosòmic i atlètic, amb una notable capacitat de reacció oculomaneu, ampla visió perifèrica, excel·lent percepció de profunditat i de relleu i, sobretot, amb un extraordinari control emocional. D'aquesta manera –en passar revista a cadascuna de les línies que integren la posició dels jugadors d'un equip de futbol–, assenyalava que els millors defenses són 3 o 5 anys més grans que els bons davanterers o que el mig, com a organitzador del joc de l'equip, ha de ser el que tingui més experiència i intuïció intel·lectual. Una anotació prou singular: en opinió de Mira la superioritat dels davanterers brasilers rau en el fet que, per procedir de la selva africana, utilitzen quasi tant bé els peus com les mans.

Dèiem, doncs, que el Dr. Mira proposa l'examen psicotècnic dels equips de futbol, bo i destacant la missió de l'entrenador i del capità. Conscient que la direcció d'un equip de futbol també depèn de factors extrínsecs, especialment de la intromissió dels directius i de la premsa, advoca pel protagonisme de la figura del capità que haurà d'observar la conducta de la resta de jugadors fora i dins del camp. Àdhuc l'entrenador –sotmès a una forta pressió– ha de complir diferents requisits a fi de desenvolupar amb èxit la seva feina. Segons Mira, tothom –jugadors, àrbitres i tècnics– han de realitzar proves psicotècniques que, en el cas de l'entrenador, hauran de contrastar les seves capacitats de direcció, autocontrol, domini emocional, flexibilitat, adaptabilitat, simpatia i empatia amb el tracte personal. I tot això sense negligir les seves condicions pedagògiques atès que l'entrenador és –per definició– un educador.

Ara bé, no acaben aquí les observacions del Dr. Mira, car també es preocupà per la psicologia dels espectadors que acudeixen en massa als estadi. És sabut que el món de l'espectacle esportiu posseeix una llarga tradició en la nostra cultura occidental que es remunta a l'època hel·lenística. Els cristians –Tertul·lià és un exemple del que diem¹¹ van combatre aferrissadament aquest tipus de manifestacions lúdiques que van desaparèixer quan l'imperi romà es va acabar convertint al cristianisme i s'identificà el món dels espectacles amb el pecat del diable.

11- TERTULIANO, *De Spectaculis: ayer y hoy del espectáculo deportivo*. Las Palmas/Madrid: Universidad de Las Palmas/Ediciones Clásicas, 2001.

Tanmateix, després de diversos segles els espectacles esportius van renèixer amb força després de la Segona Guerra Mundial. D'aquí que Mira s'interessí –davant la barbàrie totalitària i cercant la formació d'individus preparats per a viure en un context democràtic– per temperar els caràcters tot recomanant esports on predomini la inhibició als individus més impulsius ensem que, en el cas del futbol, aplicar aquesta estratègia amb les posicions de joc –bo i col·locant, per exemple, aquelles persones amb trets vanitosos i egoistes a la línia mitja on hauran d'organitzar el joc gairebé anònimament–. S'entén que després d'haver viscut les atrocitats de la Guerra Civil i assabentat dels horrors que tot buscant la creació d'una super-raça el nacionalsocialisme alemany havia perpetrat, el Dr. Emili Mira no veïés amb bons ulls que a l'hora de l'orientació esportiva es busqués l'excel·lència, és a dir, que –com en el cas del futbol– els joves més lents i tímids se'ls posés com a defenses mentre que els més combatius i àgils anessin a la davantera. Perquè potenciant aquestes característiques fins a l'extrem tindríem, d'una banda, uns individus dòcils i predisposats a obeir ordres cegament, i de l'altra, una cerca del perfeccionament que recordaria perillosament el mite eugenèsic del III Reich. I no seria pas aquesta una bona manera de fer ciutadans democràtics, tal i com desitjava el Dr. Mira.

Ras i curt: al jovent no se l'hauria d'orientar vers el rendiment immediat de l'equip sinó, al contrari, cap a un equilibri en la seva personalitat. Ço és, buscant potenciar les característiques psicològiques menys desenvolupades i no pas aquelles en les que, ja de per si, es destaca especialment. En definitiva, la idea d'esport que professava Emili Mira no podia anar deslligada de la formació de les persones, havia d'atendre les característiques de cada individu per tal de tenir cura del seu desenvolupament tant biològic com personal i, nogensmenys, buscava apuntar cap a un horitzó on es pogués instal·lar sòlidament una societat més humana i democràtica.

Conrad Vilanou
Xavier Laudo

textos

Acadèmia d'Educació Física de Catalunya

«Influència de la cultura física en la formació ètica de la joventut»

per el Dr. Emili Mira

Amics: Com prou sabeu el tema és «Influència de la cultura física en la formació ètica de la joventut». M'ha semblat oportú el desenrotllar-lo, perquè a propòsit d'aquesta influència hi ha molta gent—i persones de certa vàlua—que mantenen i defensen idees equivocades i que tal volta podrien influir en algú de vosaltres que no tinguéssiu al seu abast mitjans per a documentar-se degudament.

Es, des de fa molt temps, que s'ha volgut establir una incompatibilitat entre el conreu del cos—la cultura del cos, l'exercici físic sistemàtic—i el conreu de l'esperit. Degut a la influència de les teories religioses que pretenien i afirmaven que l'home era un conglomerat de dos substàncies completament distintes—una substància corporal, el cos, i un principi immaterial, o l'esperit—es considerava que tot quan es fes per a conrear l'activitat corporal era amb perjudici del vigor i de la activitat de l'esperit. Aquesta idea va ésser cultivada principalment per la religió, que va imposar com condició «sine qua non» als seus adictes el càstic sistemàtic de la carn; és a dir: el menyspreu a les activitats corporals. Es per això que durant tota l'Edat Mitja, durant la qual el poder religiós es va entronitzar damunt de la terra d'una manera despòtica, es pot dir que es viu amb el cos ofegat materialment, no solament sota unes vestidures de vegades fèrries, sinó també sota l'oscurantisme de l'ambient, perquè no era de bon tó, no estava ben vist, el contacte amb la naturalesa. I aixís, a l'Edat Mitja abunden les persones amb cos malaltic, defallit, que de cap manera pot tenir la salut necessària per arribar a assolir una maduresa biològica plena i feconda. Encara com a residu de l'Edat Mitja en aquest ordre, ens trobem amb l'últim moment romàntic de començaments del segle passat en el qual, com tots vosaltres sabeu, es va voler tornar novament a estilitzar—podríem dir aixís—la figura de l'home; i era de bon tó, era de moda, que la persona per a semblar que tenia un cert vigor espiritual presentés una cara pàl·lida, fos prim, amb ulleres i anèmic.

Avui dia, també hi han homes intel·ligents que mantenen que la crisi de valors de la humanitat actual es deu, en gran part, a l'abús exagerat de la cultura física. S'ha dit, que degut a que la joventut de començaments del

---

BARCELONA - ANY DEL MCMXXXVII

segle present, s'ha llançat d'una manera frenètica a la pràctica de l'esport i a la pràctica de la cultura física, aquesta joventut ha perdut la seva sensibilitat i com a conseqüència s'ha donat una generació grollera—la «generació de l'home-xòfer», que diu Keyserling—que no té aptituds per a conrear els valors espirituals. No obstant, tots vosaltres sabeu que hi ha hagut un poble clàssic, que ha estat el poble grec, que va trobar la manera de poder conrear al mateix temps la activitat física—creant l'estil·lista del cos, creant la bellesa plàstica, la bellesa de la forma—i al mateix temps va conrear també totes les Arts i va poder cultivar totes les ciències, inclòs la més noble de les activitats científiques: l'activitat filosòfica.

¿Qual és el secret del poble grec? ¿Per què va poder fondre aquestes dues activitats que semblen antitètiques, segons molta gent? Heus-ací una primera pregunta que és adient contestar. El poble grec va poder conrear aquestes dues activitats—la del cos i la de l'esperit—indubtablement perquè va saber fer una síntesi harmònica del conreu de l'activitat física i de l'activitat espiritual sense caure en cap extremisme.

El poble grec no va conrear l'activitat física d'una manera violenta i desenfrenada, sinò sotmetent-la sempre al control de l'esperit; és a dir: procurant desenrotllar més que rès l'agilitat i la gràcia dels moviments; la «souplesse» no exempta d'energia, el domini de la qual representa l'obtenir en el terreny de l'activitat física quelcom semblant al que representa obtenir un brillant en el domini de les Arts. Un brillant és rès més que un diamant polit. Al diamant per a que arribi a ésser brillant, hi ha que col·locar-lo sota l'acció d'un cisell que indubtablement li sotstreurà una part de la seva substància. Però a canvi d'aquesta pèrdua de substància, la que resta adquirirà una major puresa i altres valuoses qualitats que aquella substància no tenia en la seva forma primària, quan era diamant. I bé: aixís també, la força muscular—que podríem anomenar «força bruta»—és sotmesa a una disciplina racional, sistemàtica, ben dirigida, que la porta en el poble grec a la creació d'aquesta bellesa harmònica, integrada no solament de múscul, sinò també d'esperit, perquè el múscul educat, el múscul sotmès al control de la voluntat i el múscul més a més sotmès al control de la voluntat per a aconseguir una finalitat espiritual, adquireix immediatament també una gràcia, un signficat espiritual.

I bé. Com us deia, encara hi han, en els nostres temps, persones que intenten ignorar aquesta realitat; i ens citen exemples en el sentit de que no coneixen cap campió de Jocs Olímpics ni cap atleta eminent que a l'ensems hagi estat notable o destaquí en el camp de la intel·lectualitat; i a l'inversa, ens posen l'exemple de gran nombre de persones prestigioses pels seus coneixements científics, ens presenten l'exemple de molts savis que tenen un cap més o menys fantàstic, però apoïat sobre un cos malaltís. I després d'exposar-nos aquests exemples, ens diuen: «¿Veieu com és incompatible?» La millor manera de veurer com és incompatible, és que en els cassos extrems condueix a la formació de dos tipus humans completament antitètics. D'una banda ens posen l'exemple d'un home que té una front molt estreta, d'un home que tot és matèria «bruta», sense cap mena de sensibilitat i que arriba a ésser campió d'atletisme o campió de boxa, però que, com hem dit, està mancat per complet de sensibilitat per a les Arts i les Ciències; i d'altra banda, ens posen l'exemple d'un home fi, sense múscul, amb una pell pàl·lida, flàcida, però que a canvi d'això posseïx un volum immens de coneixements i que arriba a dominar les regions de l'esperit.

I bé: malgrat aquests exemples, nosaltres sabem d'una manera perfecta, que és impossible arribar a la integració definitiva de l'ideal de l'home sense dotar a aquest home, al mateix temps, d'un cos ben format, d'un cos ben educat i ben disciplinat des del punt de vista físic, i d'un cervell ben educat també i ben disciplinat des d'un punt de vista espiritual. De modo que el vell aforisme «mens sana, in corpore sane» o sigui «ment sana en cos sà», es podria dir també, modificant-lo, «mens forta in corpore forte». I justament per haver volgut eludir la veritat d'aquest aforisme és pel que la humanitat no ha progressat bastant; i no ha progressat prou, perquè sota de la pressió d'aquest dilema, del dilema de desenrotllar el cos o desenrotllar l'esperit, l'home s'ha dicotomitzat, s'ha dividit, s'ha diferenciat en dos camps: els que militen en el camp del pensament i els que militen en el camp de l'acció.

L'home que ha tingut cura, sobre tot, del conreu de l'intel·ligència, ha oblidat el conreu del cos que tan necessari li és per a donar-li la deguda energia d'acció per imposar les seves idees; i viceversa, l'home que ha preparat els seus músculs i té possibilitats d'acció en el terreny de l'activitat física, no ha conreat el cervell, i el té incult i està per això incapacitat de fer altra cosa que consumir les seves energies d'una manera més o menys estúpida, insistint sempre en uns moviments estereotipats i en una tasca sense importància.

Recentment, des de fa pocs anys, s'ha volgut iniciar una posició eclèctica dient que encara que és cert que hi ha una antitèssi entre el conreu del cos i el conreu de l'esperit, és necessari conrear el cos, perquè el conreu del cos ens preserva de la malaltia; i per això és necessari fer el sacrifici que pugui representar per l'home que vol dedicar-se a l'art o que es dedica a la ciència, el fet de que conreui l'exercici físic, i prengui banyes de sol i faci algunes activitats més o menys deportives, perquè aixís resta més defensat dels atacs d'algunes malalties, preferentment la tuberculosi. Es a dir, en poques paraules: s'ha volgut creure que la raó per la qual s'havia de fer cultura física era sols una raó d'ordre higiènic; i en certs moments també s'ha cregut era necessari fer cultura física per distracció, dient que l'home que treballa en el terreny de les activitats espirituals es deu distreure dedicant alguns moments al cultiu del cos.

La meua postura és més audaç i ambiciosa. Jo considero—i no soc jo sol, naturalment, sinó que jo expresso l'opinió de molts—que no sols s'ha de conrear el cos per higiene i per distracció, sinó que el conreu sistemàtic del cos mitjançant la cultura física, és la millor arma que posem per arribar a formar l'home integral, per arribar a formar l'home moral; perquè no és possible arribar a tenir un home moral en el sentit més ampli de la paraula, sense que al mateix temps aquest home sigui fort en el terreny físic. Es clar que no és una condició suficient, però sí és una condició necessària la fortalesa mínima del cos per assolir i conservar la fortalesa mínima de l'esperit.

Per qué sostinc aquesta opinió? La sostinc per lo següent: perquè tots els metges considerem que l'home integral té que ésser no solament intel·ligent, sinó enèrgic; té que ésser no solament un home d'una consciència clara i d'una raó perfecta, sinó al mateix temps dotat d'una capacitat de voluntat suficient per a poder assolir aquells objectius que la seva intel·ligència i la seva raó marquen. Un home intel·ligent, però covard, no serveix per a res. Un home intel·ligent, però hipòcrita, no sols no serveix de res, sinó que és un

home perjudicial. La covardia i l'hipocresia, però, neixen gairebé sempre d'una manca de seguretat de sí mateix; neixen gairebé sempre d'una manca d'impuls a l'acció. Tant és aixís, que quan un home s'acovardeix, quan un home és hipòcrita, instintivament ens l'imaginem encogit, flexionat; ens l'imaginem doblegat. L'hipòcrita, el traïdor de les pel·lícules, alguns de quins tipus se'n presenten amb gepa i mirant a terra, l'home espantat, l'home acovardit, dona l'imatge d'un cos en flexió i mancat d'energia física, d'un cos que falla per la seva base. I bé; si nosaltres diem que volem que l'home pugui arribar a assolir els objectius, l'ideal que le marca la seva raó i la seva intel·ligència, serà condició «sine qua non» que li dotem d'una energia d'acció, d'un impuls a l'acció. Però—i aquest ha estat l'error d'alguns esportius— aquest impuls a l'acció cal que sigui immediatament contrabalancejat per la possibilitat de inhibició, o sigui per la possibilitat del domini de l'acció.

Si nosaltres sols conreuem l'impuls a l'acció, farem homes agressius, farem homes als quals immediatament la seva impulsivitat els portarà a fer actes de violència, actes que no seran adequats a la situació, encara que la seva finalitat, si es vol, pugui ésser bona. En canvi, si nosaltres al mateix temps que conreuem l'acció, l'impuls a l'acció, dotem a l'home d'una capacitat d'inhibició, de domini del seu impuls, li donem la força de voluntat necessària per a fer que aquesta impulsivitat la passi a través del fré de la seva consciència reflexiva i de la seva consciència moral. I aixís, tindrem un home perfecte, perquè tindrà una intel·ligència suficient per a veurer el què cal fer; tindrà una energia suficient per a fer-ho; i tindrà, al mateix temps, un fré, una força repressora, voluntària, suficient per a fer les coses que vol fer en la mesura que siguin justes i possibles.

Doncs bé; la cultura física dona la possibilitat d'assolir aquests objectius: augmentar l'impuls a l'acció i al mateix temps augmentar la capacitat d'inhibició o de domini. I segurament el gran error, la gran falla que es pot atribuir a algunes Universitats, sobre tot de Nord-Amèrica, que han volgut utilitzar la cultura física per a la formació dels seus escolars, ha estat el haver-los educat principalment a base de jocs esportius i atlètics en els quals s'augmentava l'impulsivitat o la capacitat agressiva; i en canvi, haver descurat el conreu sistemàtic d'altres exercicis o jocs, d'altres activitats físiques que tendeixen justament al domini de l'impulsivitat; és a dir, a la creació de inhibició. Això vol dir, doncs, que cada un de nosaltres, quan vol fer cultura física, no s'ha de plantejar solament «quanta» cultura física té que fer, sinó que també s'ha de plantejar immediatament quina «mena» de cultura física té que fer. Es a dir: no s'ha de dir «jo he de fer mitja hora o una hora de gimnàstica o una o dues hores de paral·leles», sinó que s'ha de dir, s'ha de plantejar i s'ha de resoldre quina classe de gimnàstica o d'esport s'ha de fer, tenint en compte el que l'individu és o el que vol ésser.

Dissortadament la major part de nosaltres, quan escullim un esport o activitat física, triem aquell que ens agrada més, aquell que s'avé més amb la nostra manera d'ésser. I aixís, veiem que un home que és «poca cosa», un home covard o pacífic, decidit a distreure's se'n va a pescar al moll i es passa unes hores assentat a una roca esperant que els peixos piquin; i, en canvi, un home dotat d'una capacitat agressiva, un home que li sobra capacitat d'acció, veiem com espontàniament tria i practica un esport violent com lluita, boxa, futbol, rugby, etc., el que vol dir que aquests homes al triar i practicar l'esport, l'entregar-se a aquestes activitats van a conrear precisa-

ment allò que ja tenen prou desenrotllat, van a exagerar allò que ja els hi sobra. Van, per tant, a caricaturitzar-se, van a convertir-se, en definitiva, en una caricatura de sí mateixos, perquè la caricatura consisteix en l'exageració de certs trets personals. ¿No fóra molt més lògic i natural que l'home que li sobra impulsivitat i li manca paciència, posat a fer esport, anés a pescar, i al revés, que l'home que li manca energia en l'aspecte de cultura física, fes boxa o rugby? Evidentment, això fóra més lògic i per tant més científic; perquè aleshores s'utilitzaria l'esport i la cultura física per a corregir algunes petites deformacions de caràcter, aquelles petites alteracions del subjecte que el porten a deformar-se i a no ésser perfecte.

En efecte, nosaltres tenim avui dia la possibilitat d'augmentar la capacitat d'acció, o sigui la capacitat d'agressivitat de l'home; i tenim la possibilitat de minvar aquesta capacitat d'acció quan és exagerada; i de minvar les inhibicions quan són exagerades i d'augmentar les inhibicions quan aquestes són poc manifestes. I això podem assolir-ho a base de la cultura física. I aixís, conseguirem la desaparició de dos tipus d'home enormement freqüents, que són: l'home tímit i l'home violent. Ni l'un ni l'altre ens satisfan com models de humanitat.

L'home tímit, en les seves innombrables varietats, és molt freqüent. Què li manca? Un d'aquests dos factors: o li manca capacitat d'acció o li manca capacitat per a lliberar una energia. La timidesa pot ésser la resultant d'una manca d'energia o d'un accés de coacció. Cal, doncs, veure si s'és tímit perquè manca capacitat d'acció o d'energia o si s'és tímit perquè sobra una capacitat d'inhibició normal; perquè un excés d'inhibició o coacció impideix lliberar l'energia. I aleshores, si manca capacitat d'energia, l'indicat és el conreu d'activitats físiques que augmentin l'impulsivitat. I en aquest sentit estan indicades, per exemple, les curses de velocitat i els exercicis de salt, perquè aquests són exercicis que exigeixen la màxima acció amb la major rapidesa. I s'ha demostrat com molts homes tímids, justament quan es sotmeten a aquests exercicis no solament desenrotllen aquesta capacitat d'acció i canvien de caràcter, sinó que al mateix temps arriben a assolir bons èxits, perquè des d'aquest punt d'albir l'imatge de corredor de velocitat, no és l'imatge de l'home musculat i fort, sinó de l'home àgil i lleuger. Per alguna cosa tots els animals tímids, tots els animals covards, són els animals que corren més. De manera, doncs, que no és cap disbarat, inclús des del punt de vista del rendiment útil, que l'home mancat de capacitat agressiva s'entregui a activitats físiques que requereixin l'aport màxim d'aquesta acció en el límit de temps. Però ens podem trobar el cas contrari, o sigui el cas d'un home que té una capacitat d'acció exuberant; el cas d'un home que té propensió a la violència i a l'agressivitat. En aquest cas, si nosaltres fòssim professionals de l'esport o l'atletisme, si consideréssim aquest home com considera al cavall el propietari del mateix, amb la consideració d'assolir el màxim de rendiment esportiu, a aquest home el dirigiríem vers un esport violent, amb la confiança fonamentada de que aquest motor, aquesta capacitat d'agressió augmentada per l'entrenament, ens portaria a fer d'aquest home un campió. Però si considerem aquest home no per a que ens dongui un profit sinó pel que li convé a ell mateix, aleshores a aquell home que li sobra capacitat d'acció, li havem de donar un fré per la raó de que aquell home li sobra motor; i en lloc de dedicar-lo a un esport violent, li farem fer gimnàstica rítmica, sueca lentificada i jocs i activitats esportives en les quals la capacitat

d'inhibició, la precissió de moviments en un moment determinat, és la clau de l'èxit.

Aixís, per exemple, Schultze, que és un psicotècnic alemany que ha estudiat amb profunditat les aptituds necessàries per a desempenyar bé el lloc de porter en els matxs de fútbol, ha vist que els homes violents, que els homes dotats d'una gran capacitat d'impulsivitat, no arriben mai a ésser bons porters; i no són mai bons porters, perquè no tenen suficient inhibició. Es a dir: quan veuem venir la jugada, quan veuen venir al jugador contrari avançant amb la pilota vers la porteria que defensen, l'home violent es perd sempre perquè surt fora de temps a l'encontre del jugador contrari; s'avança o bé s'estira abans d'hora; o bé no calcula bé els moviments i s'estira molt violentament. Bons porters poden arribar a ésser-ho els homes que tenen una bona capacitat d'acció, però que al mateix temps tenen desenrotllada una capacitat d'inhibició que els permet aguantar l'impuls, que tenen la possibilitat de dominar totalment els seus impulsos; i aleshores aquest home sap fer l'acció en el moment precís. Ara bé: trobar l'home que tingui una capacitat d'acció i una capacitat d'inhibició equilibrada, és difícil; i per això, Schultze proposa que s'han de conrear els porters des de molt joves; o sigui que quan un individu es vol dedicar al fútbol, se li ha d'aplicar l'orientació professional en relació a l'esport. De manera, doncs, que, com veiem, el camp de la cultura física ens aóna la possibilitat d'equilibrar aquest excés i aquesta manca o defecte que pugui haver en cada un de nosaltres, en virtut dels quals a cada un de nosaltres ens pot mancar impuls o sobrar inhibició, o bé sobrar-nos les dues coses o mancar inhibició i sobrar impuls; però que en realitat és difícil el cas d'un equilibri perfecte en aquests dos aspectes. I aquests factors—impuls i inhibició—ho podem demanar, ho podem assolir mitjançant una cultura física científica. Es clar, que d'aquesta manera cap de nosaltres arribarà a ésser gran campió olímpic, perquè nosaltres, des del punt de vista col·lectiu, no hem de conrear les activitats físiques en vistes a això, sinò que a nosaltres ens interessa molt més tenir una gran massa de persones perfectes biològicament que no tenir uns campions olímpics. Això darrer, tenir campions olímpics i no sentir preocupació per la gran massa, és el que en definitiva demostra que els interessa als païssos on domina la força bruta; als païssos on domina el feixisme, puig com veiem, en aquests païssos la preocupació màxima dels dirigents és comptar amb grans campions olímpics que guanyin les primeres medalles de les competicions encara que la massa resti abandonada, perquè la seva preocupació és tenir unes quantes figures selectes; i, en canvi, en els païssos democràtics, en els païssos on es respecta a l'individu, la cultura física es disposa amb un pla general. ¿Vol això dir que nosaltres hem de privar que hi hagin individus que puguin arribar a assolir un nivell eminent? De cap manera. Ens interessa comptar amb atletes el més perfectes possible, ens interessin atletes que arribin a campions, perquè aquests ens serviran d'exemple; ens interessin perquè els podrem presentar com a models.

La cultura física ens pot servir per a fer a l'home més sà; però no solament es tracta de fer a l'home sà, sinò més bó. I, en efecte, fixem-nos que representen els jocs esportius.

El joc esportiu representa una lluita en la qual s'ha d'assolir un objectiu superant un obstacle, superant una resistència; però superant aquesta resistència dintre d'unes regles, dintre d'unes normes, no com cada un vul-

gui i li dongui la gana. Aixís, a un jugador de fútbol se li deu—i ell ja ho sap prou—que és necessari portar fins a introduir-la a la porteria contrària, la pilota; però l'ha de portar amb arreglo a unes normes, sense que pugui agafar-la amb les mans, sense que pugui xutar des de tal lloc o tal altre. I aleshores, què succeeix? Doncs succeeix que, en definitiva, el conreu de l'esport ve a ésser una meravellosa pedra de toc per a que es posin de manifest els intents egoístes que cadascú de nosaltres podem portar dintre; perquè l'individu que és dolent, l'individu que té tendència al frau, davant d'un obstacle, quan no el pot superar a les bones, immediatament tracta de superar-lo a les males; quan no s'opera dintre de les normes de joc, ho supera amb el frau, tracta de superar-lo amb la clandestinitat, a base de fer una trampa. I, en efecte, l'individu aixís, fa una çancadilla o toca la pilota amb les mans. En definitiva: comet una falta en el joc. ¡Ah, bé! Doncs aquesta falta en el joc revela en aquell subjecte l'existència d'una tendència moral, d'una tendència a no complir les normes de joc, que pot ésser objecte i deü ésser objecte immediatament d'una correcció; d'una correcció que no consistirà naturalment en aquest cas, en una multa o altra penyora individual per l'estil, sinó en una correcció que—¡fixeu-vos bé!—la major part de les vegades pesa sobre el joc de conjunt, sobre la totalitat de l'equip. Us haureu fixat—i pot semblar una contradicció—que quan un equip de futbol compta amb un jugador que incorreix en falta per el concepte que sigui, es perjudica al conjunt de l'equip, es perjudica a tots els jugadors, quan en realitat sols un d'ells ha comés la falta. Doncs bé: això té un significat moral formidable, perquè aixís es crea la fusió espiritual de l'individu amb el seu equip. L'home que comet una falta i per ella se'l castiga, fins a cert punt té una satisfacció amb el càstig, perquè reflexiona i diu: «Pago la falta que he comès!». Però quan un comet una falta i es castiga a tots els seus companys, a la totalitat de persones que lluiten amb ell per la mateixa finalitat, s'ha de sentir forçosament, doblement, avergonyit i vexat i doblement interessat en no incórrer en falta; i per tant ha de sentir un doble estimul en procedir a les bones.

Ademés, aquests jocs cultiven la necessitat de la mútua ajuda. Aquests jocs esportius fan que l'home no confi massa en la seva vàlua i amb la seva potència. Tots sabem com els bons equips de fútbol són equips que major compenetració existeix entre els seus components; i tots sabem com els millors equips de rem són aquells en el quals tots obeeixin al cap o el que els hi marca la boga. Aixís en aquests jocs es tracta de que el subjecte supediti les seves iniciatives a la conveniència de l'equip; i això ve a ésser una escola d'educació moral excelsa, perquè ultra posar de manifest en tot moment les faltes de cada subjecte, les tendències al frau i a la hipocresia, crea la necessitat de sentir-se solidari, la necessitat de sentir-se lligat a totes les persones que amb ell formen l'equip; crea la consciència de la solidaritat; crea la necessitat del mutu ajut; crea l'esperit de col·laboració. Perquè en el fons, un matx esportiu no és ni més ni menys que un símbol, no és ni més ni menys que una representació simbòlica de la lluita per la vida.

En la lluita per la vida, també nosaltres intentem, primer guanyar les nostres posicions d'una manera noble, lleal; però algú de nosaltres, aquells que no estan prou educats moralment, tal volta tinguin la pretensió, quan no ho aconsegueixen pel seu propi esforç, aconseguir-ho d'una manera deficient i indirecta; i aleshores es cau en la immoralitat si no és abans adquirit l'hàbit de frenar aquesta tendència. I l'home que durant uns anys ha estat educat en

el sentit de frenar aquesta tendència al frau i ha esfat educat no solament per les normes del joc, sinó per la moral del joc, propendeix menys al frau. Per altra banda, en la lluita per la vida, també aquells que volen assolir l'èxit individual sense amics, sense l'ajut de ningú, s'han de mantenir sempre amb el màxim esforç perquè no troben qui els ajudi. I bé; en les lluites esportives, aquells que saben crear un esperit de camaraderia, aquells que saben crear entre els seus companys aquella fraternitat de la lluita que porta a que la lluita no sigui purament un joc on es manifesti tan sols una oposició entre dos individus o dos equips, sinó que en realitat sigui una emulació noble i digna entre dos grups que tendeixen tots a la mateixa finalitat, però dintre de normes de noblesa i de camaraderia, aquell individu estarà millor preparat per a la vida. De manera, que com veiem la significació ètica de la cultura física és immensa, perquè en el fons representa el joc el que la vida fa seriosament. Es, puig, en definitiva un assaig de vida.

«En el joc es coneix el cavaller» — diu un aforisme.— I es pot dir que en la cultura física es coneix a l'home en el sentit de l'ús que fa dels seus músculs, en el sentit de l'ús que fa de la seva força. Per tant, si tenim ocasió de fer esport i ho fem d'una manera noble i pura, sempre, assolirem la formació integral del nostre esperit, a condició però de que fem esport per a formar-nos per a totes les manifestacions de la vida; però que no fem l'esport, com altres fan, exclusivament per a donar-se una fortalesa física que els permeti assolir les coses per la violència.

La força muscular per si sola, no condueix a rés; no porta a rés. La violència no és ni més ni menys que la manifestació de l'impotència. Fixeu-vos bé en dos imatges que us donaran idea d'això que diem: posem per exemple el cas d'un atleta que vol aixecar un pes de cent quilos i veiem que per aixecar-lo tremola tot ell, que se li congestiona la cara, que s'injecten els seus músculs, que li salten els nervis i a la fi aixeca el pes amb grans esforços. I posem per altra banda el cas d'altre atleta que després de mirar el pes de cent quilos, com qui no fa rés, l'aixeca. ¿Qui ens dona més l'impressió d'esforç i de violència? El primer. Però, ¿qui ens dona més impressió de potència real? El segon, perquè ho fa amb «souplesse», perquè ho fa amb naturalitat. ¡Indiscutiblement és molt més atleta, és un home molt més fort el segon que el primer! ¿I per què és més fort? ¡Perquè no ho sembla! Justament el gran secret de la fortalesa és *no semblar-ho*. D'aquells homes que diu la gent que són filàntrops, d'aquells homes, per regla general, podem afirmar que són uns individus plens de gaviseria, un pobres d'esperit que de tant en tant tenen remordiments, es senten acusats per la consciència i fan aquells actes que la gent els considera com a manifestacions de pura filantropia per a quedar bé amb sí mateixos. L'home vertaderament generós, l'home vertaderament bó, quan fa les bones accions, quan fa les bones obres, no se n'entera ningú; i concep-tua tan natural fer aquella bona acció que fa, està tan content de sí mateix al fer aquella obra, que no sols no consenteix que se li doni publicitat, sinó que ho fa en forma que no se li pugui donar publicitat.

¿Voleu ésser forts? Doncs sapigüeu que ésser fort vol dir tenir següretat i domini de sí mateix, sense abusar de la fortalesa ni usar-la més que quan calgui.

I per acabar, vaig a dir-vos un conte que us donarà idea de com la força i la violència, quan s'aparten del camí natural no serveixen per a rés. Es tracta d'una paràbola india, però tingüeu en compte que de les paràboles

i de les llegendes índies, en venen exemples meravellosos de moral. Es diu que en una certa època, eren dos germans que en l'ocasió del conte passejaven per un jardí. Eren dos germans, prínceps joves i entre aquests dos germans no mitjançaven molt bones relacions. L'un era feble i l'altre era molt fort. Trobant-se els dos germans passejant per un jardí dels seus dominis, el feble va veure una poma que penjava de l'arbre i va voler agafar-la. I com li costava fer molts esforços, el germà fort, per menysprear-lo, li va dir amb orgull: «Apàrtat! Ja l'agafaré jo que soc més fort que tu. ¿No veus que no tens força per pujar a l'arbre?» I dit això es va enfilem a l'arbre, sense deixar de proclamar la seva fortalesa. Quan ja agafava la poma, un mico va prendre-li de les mans i amb tota lleugeresa va anar-se'n a les branques més altes de l'arbre. I un cop en aquestes i ensenyant-li la poma, va dir-li al príncep jactancios: «No et creguis que siguis tan fort. Jo ho soc més que tu, perquè a més d'ésser fort soc àgil, i per tant puc portar la poma on tu no pots i ara me la vaig a menjar». Però quan anava a fer-ho, en aquell moment va descendir ràpida una àguila que va prendre-li la poma i amb ella va anar-se'n volant amunt, amunt. I quan l'àguila havia arribat amb la poma a una gran alçària, va reflexionar, dient: «Pobre príncep i pobre mico! Infeliços! Jo soc la que mano, jo soc la reina de la creació i contra el que jo vull no hi ha res que s'hi oposi!» Però heus ací que quan s'anava a menjar la poma, surt d'aquesta un petit cuc i li diu a l'àguila: «Has fet tard perquè ja me l'he menjada jo».

¡Ja veieu doncs, com la força, com la violència, quan són antinaturals no condueixen a res pràctic i útil!

1. Pros i contres de l'esport

Futbol i psicologia

Esport, joc i treball

L'esport, que ocupa una posició intermèdia entre el joc i el treball, és una mena de joc seriós que agrada sobretot als joves. El que el diferencia del joc és que exigeix una preparació, una disciplina i una reglamentació, que exclouen parcialment el simple plaer funcional i la vivència d'alliberament, elements consubstancials de l'activitat lúdica. Es diferencia també del treball, perquè no produeix un valor econòmic, excepte quan es converteix en activitat professional, i perquè aquest treball o esforç de l'esportista, a més de no significar un lucre econòmic, es fa per proporcionar plaer.

Així doncs, l'esport participa d'alguna de les característiques de les dues activitats fonamentals de l'home i, a més, en té una de peculiar: pel fet de ser sempre competitiu (lluita contra una marca de distància, de pes, de velocitat, etc., o contra una resistència mecànica, biològica o psíquica) serveix, de forma admirable, per descarregar els impulsos agressius, les tensions acumulades per les frustracions conscients d'una vida social mal organitzada, i d'aquesta manera contribueix eficaçment a mantenir l'inestable equilibri de la salut.

L'esport és oci, no negoci

Quan, a finals del segle XIX, l'esport es va començar a difondre i a adquirir un caràcter, no sols popular, sinó també universal, era sobretot de naturalesa lúdica o d'exhibició, i, com que estava desproveït d'una organització comercial i econòmica, es feia en un ambient de *fair-play* (joc net), i d'aquesta manera no perjudicava, sinó que, al contrari, promovia el desenvolupament de les millors qualitats del caràcter. Per desgràcia, el panorama ha canviat molt al llarg del segle vint, en el qual "tot es com-

pra i es ven", segons la crua expressió d'Erich Fromm. Podem afirmar que ara el que predomina és l'esport professional per sobre de l'amateur, amb la conseqüència que enlloc de mirar d'obtenir una distracció sana, els empresaris i els esportistes tendeixen a aconseguir un lucre material, i el públic, en general, paga per veure l'espectacle per tal de descarregar-hi els seus instints destructius.

Per això el públic, en aquestes ocasions competitives, *mai no és neutral* i a l'avançada pren partit per un dels competidors, o per un dels seus grups, estimulant-los, insultant-los i fins i tot, de vegades, agredint-los si no aconsegueixen la derrota dels contraris. Això es veu no sols en els esports de lluita (boxa, jiu-jitsu, judo, lluita lliure), sinó també en els casos de combinació o d'equip (futbol, bàsquet, etc.).

D'aquesta manera, l'esport, que primitivament s'havia idealitzat com una manera de millorar la salut, la distracció i la fortalesa del cos i de la ment, es transforma en un espectacle degradant, i els actors i els espectadors en surten amb un nivell més baix del que tenien en entrar-hi. I, per aquesta raó, no és rar que molts no recordin que "la caça val més que la llebre" i vulguin obtenir a qualsevol preu (amença, suborn, injustícia, etc.) la llebre que actualment ve representada pel triomf de l'idol. Així, en el camp d'esports s'adopta la menyspreable màxima introduïda de manera sorneguera en el món de les lluites i competicions financeres: *nothing counts but success* (l'únic que importa és l'èxit). Però, en el nostre cas, senyors, el que importa és l'oci no el negoci!

El perill dels grans "espectacles" esportius

La facilitat extraordinària amb què avui dia les masses fan el procés de projecció i d'identificació amb l'heroi, fa possible que una gran quantitat d'individus, asseguts materialment a les grades d'un estadi i amb la ment situada al centre del camp de lluita, acompanyi els xuts o posi banderilles als toros, faci estocades a l'esgrima o prengui part en qualsevol altre mitjà d'agressió, com si ho fes amb els propis braços o peus i com si anés a ferir o destruir directament l'enemic més odiat. Així, el que inicialment anava destinat a ser una distracció, es converteix en una frenesia i el que hauria de ser una font de salut es torna en l'origen d'emocions que fins i tot poden produir la mort per síncope.

Com si aquesta depreciació no fos prou lamentable, l'esport es troba a punt de convertir-se en una arma de propaganda i així veiem com molts dictadors (convençuts que la religió ja no és un opi suficient), fomenten artificialment grans combats pseudoesportius per tal de desviar i adormir l'agressivitat col·lectiva, portant-la a un punt mort. Avui dia si algú anuncia a la premsa que un campió nacional de tir de javelina

farà una demostració gratuïta de la seva habilitat en un estadi qualsevol de llatinoamèrica, arribat el moment, difícilment tindrà més d'un centenar d'espectadors (si no plou). En canvi, si la premsa esportiva, la ràdio i la TV "escalfen" prèviament els ànims i anuncien que els equips "rivals" dels clubs X i Z s'enfrontaran en una lluita "sense quarter", per tal de veure qui aconsegueix –sigui o no amb violència, contusions o trampes- ficar més vegades una pilota a la meta contrària, és segur que hi haurà una colla de milers d'individus disposats a presenciar l'esdeveniment i a cridar tot el dia (abans, durant i després de la celebració). Tornem, doncs, al temps de l'arena circense, amb l'única diferència que Neró ha estat substituït per un cabdill o un dictador qualsevol.

Cal dir que, al cap i a la fi, aquesta multitud que va als camps d'esport els dies festius, si no tingués aquesta oportunitat, se n'aniria a jugar a cartes, a beure a les tavernes o a contagiar-se en els prostíbuls. I encara es podria dir que l'aire, la llum i el sol dels estadis són millors que la humitat, l'obscuritat i l'alcohol dels cabarets.

Però la veritat és que, fins ara, no s'ha demostrat que els espectadors que, a la tarda, freqüenten el camp d'esports, no es dirigeixin, en arribar la nit, a aquests altres llocs anomenats de "vici". I, per altra banda, ens podem preguntar si no és possible d'aprofitar tots els avantatges innegables que l'esport, practicat de manera individual o col·lectiva, pot proporcionar sense haver de suportar tots els greus inconvenients esmentats, o, dit amb altres paraules: podem afrontar el problema d'orientar i regular les manifestacions esportives de manera que aconsegueixin la seva autèntica finalitat i no siguin dirigides i manejades pels que les prenen com un mitjà per aconseguir la satisfacció d'interessos egoistes i censurables.

Elecció del treball i de l'esport

El problema és tan difícil de resoldre que, fins ara, tots els que l'han volgut atacar de manera unilateral i directa, han fracassat. Es pot comprendre fàcilment que els interessos econòmics compromesos amb el que s'anomena professionalisme, sumen centenars de milers de la unitat monetària més forta, i això tant del professionalisme "declarat", com de l'encobert al qual pertanyen molts dels esportistes "aficionats". Per aquesta causa no creiem que es pugui aconseguir l'objectiu proposat a través de la legislació o de la fiscalització per part del govern. En canvi si que ens sembla que es podrà obtenir molt mitjançant una campanya de tipus educatiu en la qual els joves adolescents, encara no contaminats pels mals de l'actual vida esportiva, siguin informats i alertats sobre com s'han de comportar quan es decideixin a practicar qualsevol esport.

L'orientació psicològica és tan necessària per a l'elecció del o dels esports individuals, com per a la del treball o de la professió. Amb aquesta darrera l'individu pretén guanyar-se la vida i amb aquella aspira a conservar-la i ampliar-la moralment i física. Però si veiem que "no tots els camins són per a tots els caminants" en l'àmbit del treball, també podríem dir que no tots els esports són per a tots els esportistes, donat que cada un exigeix certes condicions d'aptitud, el desenvolupament de certs òrgans i altera, per dir-ho així, el desenvolupament natural per adaptar-se a unes exigències específiques. S'imposa, per tant, una tasca d'orientació i de consell de la joventut en aquest aspecte i ningú no està més habilitat per fer-la que els tècnics especialitzats en les anomenades fisiologia i psicologia esportives o, en cas que faltin, en la medicina esportiva.

Obviament, si la preparació dels tècnics d'educació física fos eficient, tal com hauria de ser, seria a ells que els tocava la responsabilitat que estem apuntant. I ens agrada afirmar que ja n'hi ha alguns que la poden afrontar degudament, però, per desgràcia, encara no es fan prou seriosament les proves necessàries per a la selecció per a l'ingrés a les escoles o facultats d'educació física, ni se subministren als seus alumnes les nocions suficients de psicologia i, cosa encara pitjor, no s'exigeix en acabar, una demostració cabal de l'aprofitament. Per tot això, com a solució transitòria, creiem que encara és competència dels metges i psicotècnics el dirigir aquesta campanya.

2. L'orientació psicològica en els esports

Consideracions prèvies

Procurarem delinear els principis o les normes que han d'orientar els que emprenen la campanya de recuperació dels esports, per tal d'alliberar-los de les influències perniciososes que sofreixen avui dia i evitar-ne els efectes desastrosos.

Sorgeix una primera pregunta: quins són els límits d'edat i de capacitat física compatibles amb una educació esportiva? Cal que sigui reservada a la joventut, principalment a la joventut masculina, o pot ser entesa igualment per a ambdós sexes i per a qualsevol edat? Podem contestar a favor de la segona hipòtesi, l'educació i la pràctica esportiva no tenen cap contraindicació, sempre que s'adaptin a les peculiaritats personals de sexe, edat, vigor i caràcter. Poden practicar els esports els nens i els vells, els homes i les dones, els atletes i els febles. L'absurd seria no diferenciar entre ells el tipus, el grau, la durada dels exercicis esportius. Fins i tot els que pateixen tuberculosi o els cardíacs es poden beneficiar de l'esport, sota una vigilància mèdica directa.

Diferències de sexe en els esports

Per regla general correspon a la dona el cultiu de l'estètica, la gràcia, la delicadesa, l'agilitat suau dels moviments. A l'home, en canvi, el que li escau és el desenvolupament de la força, l'energia i el coratge. Les primeres condicions referides afavoreixen el desenvolupament del narcisisme, de l'atractiu i de la coqueteria. La segona sèrie de requisits, al contrari, comporta l'expansió de l'agressivitat, la combativitat, la serenitat enfront del perill i l'autoconfiança. Doncs bé, hi ha esports que afavoreixen la primera sèrie i d'altres, la segona d'aquestes exigències. Dit d'una manera més clara, hi ha esports que *masculinitzen* i uns altres que *feminitzen*. El gran error seria que els homes es dediquessin als primers i les dones als segons. Com més un esport fomenta l'esdevenir una estrella, o sigui, el cultiu de la fama individual, més afavoreix el narcisisme i converteix el que el practica en una espècie de paó reial. Com més l'esport fomenta la solidaritat i l'anonimat i exigeix un esforç de col·laboració i d'actuació en equip, més virilitat desenvolupa. I finalment, com més l'esport propicia la posada en marxa dels instints sadicoagressius, més animalitza o bestialitza el que el practica sistemàticament.

D'acord amb les afirmacions precedents, no hi res d'estrany que es donin casos d'homosexualisme masculí entre els que cultiven la dansa i de lesbianisme entre les campiones de lluita, i d'estupidesa –pura i simple– entre els que cultiven el *catch as catch can*.

Aptituds psicològiques i grups esportius

Si analitzem la classificació dels esports sota el punt de vista psicològic, veurem que es pot fer amb diversos criteris, però el que ens interessa més és el que consideri millor les qualitats psíquiques que determinen l'èxit o el fracàs en la pràctica de cada esport. Veurem que hi ha un grup d'esports amb una qualitat per dominar-los que és la precisió dels moviments associada a una bona orientació visual (o denominada impròpiament "cop de vista"). Aquests esports els poden practicar indiferentment persones joves o madures, d'un o altre sexe. En són exemples, el tir al blanc, el billar, el tir amb arc, el croquet, etc. Un altre grup, dins el qual hi ha els esports anomenats de "cursa" o de "velocitat", exigeix, fonamentalment, una gran rapidesa motora, associada a un coeficient elevat d'oxigenació. Aquest grup és quasi exclusiu de gent jove, de tipus prim. Un tercer conjunt esportiu troba els campions, al contrari, entre individus adults, de constitució compacta, capaços de mantenir durant llarg temps un esforç muscular elevat. Són els anomenats "fondistes", o sigui, persones que guanyen perquè tenen més resistència (nedant, corrent, etc.). El quart grup l'integren els esports anomenats de "lluita" (boxa, jiu-jitsu, grecoromana, etc.), en els quals cal combinar adequadament

l'agilitat, la força, la resistència i la combativitat. Finalment trobem els esports joc, o jocs esportius (principalment els que es basen en l'ús de la pilota: tennis, polo, futbol, bàsquet, voleibol, golf, etc.), en els quals cal afegir inexorablement a qualitats físiques determinades, la disciplina, la capacitat de combinació i l'anomenada "visió de camp". Si hi afegim els esports anomenats atlètics (de fet són més aviat exercicis atlètics), com les diverses formes de llançament (de pes, de fletxa, de disc, de javelina, etc.) haurem completat el quadre de classificació que estem esbossant.

Tipologia esportiva

A cada un d'aquests grups esmentats li correspon, o li convé, un tipus determinat d'individus, no obstant, aquest variarà segons si desitgem usar l'esport en benefici de la salut de qui el practica o en profit dels que l'exploten. Essent així no hi ha dubte, per exemple, que un jove nerviós, insegur, de moviments desmesurats i maldestres, té molt poques possibilitats de conquerir cap premi, ni elogis, si es dedica al primer grup d'esports, i, en canvi millorarà la ineficàcia motora i, per tant, corregirà els seus defectes. Igualment, un individu lent, gras i peresós difícilment arribarà primer en una cursa i per això no li agradarà de practicar esports del segon grup, però precisament aquests són els més indicats per corregir o disminuir la flacciditat i viscositat de moviments. Per la mateixa raó les persones inestables, de poca força de voluntat, capricioses i volubles, detesten perseverar en l'esforç i fugen instintivament dels "esports de fons" i de resistència, malgrat que són els que més els convenen per normalitzar el seu caràcter.

Missió de l'orientador esportiu

L'orientador esportiu –metge, tècnic d'educació física o psicòleg- ha de lluitar per evitar que la pràctica dels esports faci que molts exagerin el que ja tenen excessivament exagerat i negligixin el que no arriba a la normalitat. Això passa perquè l'afany exhibicionista i narcisista els orienta vers l'esport que els duu a ser unes caricatures de si mateixos i, en lloc de fer servir l'esport per esdevenir més sans i harmoniosos, el que fan és contribuir a augmentar la seva desproporció anatómico-funcional. Si, per exemple, un individu fort, colèric i violent es dedica a un esport de lluita individual, amb el temps esdevé un autèntic goril·la. Si, al contrari, un individu dèbil, introvertit i pacient, es dedica a pescar amb canya en un canal o en un rierol, amb els anys es tornarà com un element pràcticament decoratiu en qualsevol ambient. El lògic seria exactament el contrari; que el violent i impulsiu dediqués unes hores per setmana a controlar-se, esperant el moviment de l'ham i que l'imitador de Job agafés dinamisme enfrontant-se a un adversari impetuós.

És clar que cal graduar en cada cas la intensitat, la durada i també la modalitat de l'exercici esportiu recomanat, cosa que justifica que cada centre d'esports tingui permanentment un orientador que estigui a la disposició no sols del *team* campió, sinó també de qualsevol soci modest.

D'aquesta manera serà possible aconseguir un terme mig i afavorir l'esportista, sense contrariar-li massa les tendències instintives. Suposem que tres joves de temperaments diversos i d'aptituds físiques quasi oposades, decideixen dedicar-se conjuntament al futbol i ingressen al mateix equip. Si no hi ha orientador, o aquest només atén l'aspecte de vanitat i lucre, el més àgil i combatiu serà entrenat per a l'atac, el més lent i poruc serà defensa i el més "polifacètic" (apte per a moltes coses) serà col·locat a la línia mitjana. Però el criteri seria molt diferent, si el que pretengués l'orientador fos procurar el profit biològic i espiritual que aquests joves podrien obtenir del futbol. En aquest cas el més individualista, vanitós i egoista seria entrenat en el treball de la línia mitjana on haurà d'organitzar el joc d'una manera quasi anònima. El més combatiu i corredor seria col·locat a la defensa i el més àgil aniria a la línia d'atac! Però, com que això els arribaria a cansar a tots tres, ja que amb el seu treball no recollien els triomfs desitjats, el bon tècnic orientador pren una actitud eclèctica, els ofereix l'oportunitat de jugar en diverses posicions i en cada una procura instruir-los de manera que tinguin l'oportunitat de normalitzar la seva fórmula biopersonal.

3. Dinámica psicològica del futbol

Factors de rendiment en el futbol

El futbol, com a esport, avui dia està tan de moda com la psicologia, amb la diferència que el primer ha envaït tots els estrats socials del món sencer, mentre que l'acció de la segona continua circumscrita als sectors més cultes de cada país.

Recentment es relacionen les activitats futbolístiques (quina paraula més lletja!, no se la podria substituir per un neologisme més apropiat com, per exemple, "arcobòliques")*. Però no, més val deixar-ho com està, ja que és veritat que no hi ha cap expressió llatina capaç de condensar de manera eufèmica el concepte d'empènyer amb els peus una pilota cap a una porteria i la investigació psicològica.

Aquesta aproximació sorgeix en el país que ha guanyat dues vegades el campionat mundial de futbol i que ja es prepara per fer-ho per tercera vegada. El pont, que ha permès aquesta aproximació, ha estat l'examen de les condicions de reacció perso-

* Arco és porteria en portugués.

nal dels jugadors que seran seleccionats i, per altra banda, l'inici dels estudis per sotmetre també a examen els àrbitres dels partits més importants. Sens dubte, el contacte entre el tècnic que es dedica a augmentar l'habilitat en emprar els peus i el tècnic que es lliura a millorar l'ús del cap, ha de ser profitós per ambdós, ja que convencerà l'un i l'altre que, tant els peus com el cap, no són sinó parts visibles de quelcom que no s'havia pres prou seriosament fins fa poc: la individualitat personal humana. No és possible jugar un partit, o el que sigui, amb parts separades de nosaltres mateixos, només amb les cames o només amb el cervell. Juguem amb la totalitat que som. Passa, no obstant, que aquesta totalitat és *variable* i susceptible de (sense canviar-ne l'estructura) proporcionar rendiments molt diversos en el camp de joc. Aquesta variabilitat es troba en funció d'un nombre complex de factors, intrínsecs i extrínsecs, que caldrà aïllar i ponderar en cada situació, per tal que es pugui pronosticar el resultat de la contribució individual. Aquesta és la raó que justifica la col·laboració entre els tècnics en psicologia (ja comença a ser anomenada personalogia) i els tècnics de futbol.

Així es podran evitar "sorpreses" no sols en el rendiment individual, sinó també en el col·lectiu, o sigui en la productivitat de l'equip en observació. És obvi que, des de fa temps, es parla de la necessitat d'estudiar la "moral" dels esportistes, i se sabia que, en els "professionals" aquesta moral depenia més que res dels factors econòmics; però la veritat és que als dirigents de les grans empreses esportives encara no se'ls ha ocorregut investigar seriosament el problema. Ara sabem que el rendiment d'un jugador de futbol està condicionat, almenys, pels factors següents: *a)* l'estat de salut; *b)* la resistència física; *c)* el grau d'aptitud per al joc (en la posició que ocupa momentàniament); *d)* el nivell d'entrenament; *e)* la integració amb la resta de companys d'equip; *f)* la motivació o l'interès per guanyar el partit; *g)* el control emocional davant qualsevol emergència desgraciada; *h)* el grau d'autodisciplina. Els quatre factors darrers són els que constitueixen especialment el que abans, de manera confusa, s'anomenava "moral".

Com explorar aquest factors?

Tots aquests factors es poden explorar i avaluar amb mètodes científics. Encara més, també és possible usar tècniques científiques per determinar, davant qualsevol candidat a jugador, quina és la posició ideal, o sigui, quin és el lloc en què pot donar un major rendiment en l'equip.

És difícil donar una idea del *modus faciendi* a les persones no versades en psicologia experimental, o sigui del procés seguit pels psicotècnics per obtenir aquestes finalitats. No obstant, intentarem almenys mostrar-ne algun dels aspectes més comprensibles, sense violar la naturalesa secreta i confidencial de les tècniques emprades.

Començant per la diferenciació de les aptituds, l'anàlisi psicoprofisiogràfica ja va demostrar, el 1930, que els porters han de ser alts, de tipus magre-robust (amb paraules exactes: de tipus leptosomicoaltètic, han de tenir una percepció de la profunditat i del relleu excel·lent (per tal de poder copsar ràpidament les distàncies i la velocitat en l'eix anteroposterior), cosa que els permetrà decidir, en un moment donat, si val o no la pena d'abandonar la porteria quan un davanter adversari ja ha aconseguit driblar la defensa i avança sol bo i preparant-se per xutar a discreció. Hi ha aparells de gran precisió que permeten avaluar tant la percepció de distàncies com la de les velocitats en aquestes condicions.

A més, el porter ha de tenir uns excel·lents reflexos i deflexions "propioceptives" o sigui reaccions automàtiques que li facin possible restablir ràpidament l'equilibri, en les posicions més difícils (propietat que els gats exhibeixen amb una superioritat indiscutible); aquest conjunt d'aptituds també és mesurable amb aparells especials. Finalment, un bon porter ha de tenir uns temps de reacció oculomanuals ràpids, una àmplia visió "perifèrica" (per percebre simultàniament els desplaçaments dels jugadors situats a ambdós extrems de la línia davantera) i sobre tot, un *control emocional* extraordinari. Aquestes aptituds poden ser determinades, també, amb l'ajuda d'aparells i dispositius registradors especials, i hi ha, fins i tot, la possibilitat de sotmetre el porter a una comprovació periòdica de totes elles, per tal d'evitar que entri al camp en el cas que les tingui pertorbades per circumstàncies alienes a l'esport.

Els encarregats de la "defensa" han de ser individus de pes mitjà, de tipus atlètic, amb una gran capacitat pulmonar, ja que estan obligats a esforços més persistents; la seva qualitat principal és una percepció molt ràpida de l'*inici* dels driblatges adversaris; per fer-ho necessiten poder fixar, simultàniament, l'atenció en la trajectòria de la pilota i en el cos del que la impulsa, bo i advertint que la direcció del driblatge comença i es fa visible primer a les espatlles que a les cames de l'adversari. Això significa que els homes de la "defensa" han de posseir una capacitat bifocal de l'atenció, però no els cal tenir un camp visual tan extens com el del porter o el dels mig davanters.

El que permet als defenses una bona actuació en el joc, no és tant la rapidesa, com la seguretat del desplaçament. Per adquirir aquesta seguretat, quasi sempre cal més temps d'entrenament del que necessiten els davanters i, per això, la mitjana d'edat dels millors defenses és de 3 a 5 anys més elevada que la dels millors davanters.

Fixem-nos ara en les qualitats que han de posseir els jugadors que formen l'anomenada línia mitjana, o sigui els mitjos. Aquests són els que han de tenir més plasticitat i adaptabilitat, ja que, segons les circumstàncies, hauran d'actuar com a elements defensius o atacants, però, no poden perdre mai de vista la seva missió

fonamental, que és la de proporcionar coherència i unitat dinàmica a l'equip, o sigui, "ordenar" el joc, de manera que aconseguixin que tots els que formen l'equip s'integrin i es moguin com si fossin membres d'una individualitat o organisme, enlloc d'actuar de manera purament personal, sota la inspiració dominant del moment.

Per això, el que aspiri a ser un bon "mig" ha de posseir, en primer lloc, el que s'anomena una ràpida i completa "visió del joc", o sigui, necessita saber apreciar, a cada instant, quines són les possibilitats de perforar les línies contràries i quines les d'una penetració adversària en el propi camp. Només així podrà decidir si és més convenient "endarrerir" la pilota, passar-la a un company, llançar-la a un davanter del seu equip o, finalment, avançar sol amb la pilota en direcció a la porteria contrària.

Aquesta "visió" depèn, essencialment, de l'existència de dos factors especials: a) una ràpida percepció global de la posició dels jugadors; b) una avaluació de les millors possibilitats immediates de joc de l'equip. Aquest segon factor –essencialment dinàmic– és el més complex, ja que implica, en primer lloc, recordar l'esquema prèviament combinat per a cada *match* o partit i, en segon lloc, tenir una memòria posicional, ja que és impossible estar a cada moment girant el cap endarrera per tal de veure "on estan" els jugadors que no entren en el seu camp visual.

La tasca del "mig" és tan difícil i complexa que s'observa una tendència a especialitzar-la, i hi ha mitjos "ordenadors", "defensius" i "atacants", segons les peculiaritats individuals o les necessitats de l'equip. De tota manera hi ha un fet cert: el jugador de la línia mitjana és el que ha de tenir més experiència i intuïció intel·lectual i, per aquest motiu, en realitat, li pertocaria la direcció de l'equip en el camp. A més, en virtut de la necessitat dels seus desplaçaments constants, ha de tenir un excel·lent estat atlètic i resistència cardiovascular. També haurà de tenir condicions de sociabilitat per tal de no engendrar preferències o antipaties entre els companys per a la distribució en el joc. Finalment ha de ser modest, ja que la seva actuació, a més de ser difícil, és menys espectacular i també, generalment, menys aplaudida que la dels davanters i els porters. Des del punt de vista estrictament psicotècnic els "mitjos" són –entre tots els jugadors– els que han de tenir la personalitat més equilibrada i plàstica i menys narcisista o vanitosa.

Encara falta parlar dels davanters. També se'ls anomena "atacants" i haurien de tenir, en primer lloc, una gran rapidesa de reflexos i deflexos posturals i locomotors, ja que és la condició essencial per tal que es puguin desmarcar o driblar amb facilitat, i infiltrar-se a través de la defensa contrària. En segon lloc, els davanters han de tenir una excel·lent "coordinació oculo-podàlica", o sigui, la capacitat de col·locar la pilota, amb un xut, en el lloc on al porter li sigui més difícil d'atrapar-la, i moltes vega-

des, ha de fer-ho en plena cursa o sigui sense possibilitat de preparació ni d'engany. Aquesta precisió serà més fàcil d'aconseguir-la, com més *primitiva* sigui la personalitat, o sigui, com més natural i menys cultivada, ja que la nostra cultura és "braquial" i no "podàlica". Vull dir que nosaltres aprenem a usar les mans i els braços per realitzar les nostres tasques i els quefers habituals.

La principal superioritat dels atacants brasilers sobre els altres es deu –crec jo- al fet que els seus gens africans estan més vius que en els europeus: El nou món està més a prop de la selva que el vell, i a la selva els peus valen quasi tant (a vegades més!) com les mans...

Hi ha qui creia que una altra condició essencial dels davanters ha de ser la "combativitat" o "agressivitat" per "lluitar i vèncer", o sigui, per superar els "obstacles defensius". La nostra experiència confirma el que ja vam anticipar fa unes dècades, quan vam començar l'estudi que ara estem comentant: els millors davanters no són els més agressius –en el sentit usual del terme- sinó els que "menys els importa ser lesionats", o sigui, els que tenen, com els toreros "trets autoagressius". La seva missió, efectivament, no és destruir, sinó "burlar" els defenses, fins i tot amb el risc de ser tombat per ells, que físicament són més forts i, a més, són els que realment *inicien* l'atac. Encara que sigui el delinqüent el que teòricament agredeix la societat, en realitat qui de fet està autoritzat per agredir és el policia que és qui en teoria la defensa. Per això l'actitud agressiva és més necessària en els policies i la capacitat d'esquivar és típica dels delinqüents professionals. En el nostre arxiu hi tenim fitxes dels millors davanters mundials i la majoria tenen trets *autoagressius*, compensats secundàriament.

4. Examen psicotècnic dels equips

La missió del tècnic i del "capità"

Suposant que individualment s'hagin elegit bé els jugadors més aptes per als diversos llocs que constitueixen un equip de futbol, encara falta que es puguin integrar de manera que actuïn sinèrgicament. El tot sempre és més que la suma de les parts, però, en aquest cas, pot passar que les parts no se sumin aritmèticament, sinó algebraicament, de manera que no puguin constituir un tot si no estan suficientment ajustades, lligades i combinades durant molts entrenaments sota la direcció d'un tècnic competent.

Així és com sorgeix la figura de l'entrenador, intercalada entre l'equip i els directius del club al que pertany (m'estic referint naturalment al cas específic d'un equip de

categoria i no a equips amateurs, improvisats i efimers), de la mateixa manera que el "manager" apareix intercalat entre el personal de l'empresa i els seus propietaris. Hi ha, no obstant, una sèrie de diferències que compliquen la interrelació d'aquests elements i que fan més difícil la unitat dels seus criteris d'acció. Per això, per tal de sintonitzar-los, és encara més necessària que en les empreses industrials i comercials, la presència del psicòleg. El tècnic-entrenador (quasi sempre un jugador veterà que, per causa de lesions o d'edat, ja no està en condicions d'actuar en el camp), és contractat pels dirigents del club sense prendre en consideració –excepte en comptades excepcions- l'opinió dels que seran entrenats i dirigits per ell. D'aquesta manera, més que no pas posseir-les per endavant, haurà de "conquerir" l'estimació, el respecte, i, si és possible, la devoció dels seus jugadors.

Per altra banda, molts dels membres del comitè de direcció dels grans clubs, són persones sense experiència en l'esport, i per això només s'hi interessen com a mers espectadors i han arribat a la seva posició per la seva col·laboració econòmica, el prestigi social o les intrigues polítiques, de manera que usen el seu poder en el club amb finalitats que sovint estan molt lluny del pur objectiu esportiu. Això obliga el tècnic director de l'equip a una adaptació constant a base de concessions i canvis, mirant d'actuar amb el màxim tacte per tal de no ser obstaculitzat per cap d'aquests senyors. També haurà d'aconterar alhora els anomenats "professionals de la premsa esportiva", dels elogis o censura dels quals –i, de vegades, del seu propi valor-, en dependrà la seva oportunitat de progrés professional. I, per si encara no n'hi hagués prou, el narcisisme, l'egoisme, el vedetisme i la falta d'educació esportiva d'alguns dels seus subordinats, interfereixen greument en la disciplina que és precís establir en qualsevol equip que estigui disposat a fer un paper brillant en les competicions.

Per atendre aquest darrer problema, serveix la creació del càrrec de "capità" de l'equip, generalment confiat al jugador que té més prestigi o maduresa. Aquest jugador serà l'encarregat de facilitar l'observació de la conducta de la resta de jugadors, dins i fora del camp, de transmetre'ls les consignes, d'auxiliar i tècnic (mitjançant informacions regulars de les seves pròpies observacions), etc. Però tota interferència dels nous càrrecs és una arma de dos talls, ja que si, per una banda, serveixen per distribuir responsabilitats, per una altra creen noves possibilitats d'enfrontaments personals. En suma: el tècnic de l'equip, com a figura professional, és el que més sovint és tractat injustament, el més subjecte a pressions i a crítiques contradictòries i el menys lloat en els moments d'èxit, que acostumen a ser "robots" pels jugadors que, en aquestes ocasions, destaquen als ulls de l'afició. Per això mateix, el tècnic ha de tenir la major quantitat de condicions favorables d'adaptació, de modèstia, de tolerància i de fermesa, per sortir satisfet de les seves funcions, independentment dels coneixements i de l'habilitat que posseeixi del seu ofici.

Necessitat de la selecció psicotècnica

Per estrany que sembli, si ja s'ha pensat en sotmetre a tests psicològics els jugadors i els àrbitres, fins ara no hi ha hagut qui hagi pensat seriosament en la necessitat de fer també un examen selectiu, de caràcter psicotècnic, per seleccionar els candidats al càrrec de tècnic de futbol. És clar que, en teoria, també s'hauria de demanar aquest examen als candidats als alts càrrecs directius de les federacions esportives, però aquests càrrecs dirigents –com els càrrecs polítics– se suposa que són confiats a l'elecció per vot democràtic i, per això mateix, queden exempts d'aquest control.

Podem, entretant, especular amb més probabilitat d'èxit, en el que es diu respecte a la selecció psicotècnica dels tècnics assalariats. Quines serien les seves finalitats i els seus mètodes? En primer lloc caldria esbrinar el grau d'intel·ligència especial de cada candidat. Aquest factor té poc o gens a veure amb els títols professionals que posseeix, amb la manera com es presenta, com parla, etc. Per investigar-lo cal que el candidat sigui sotmès a problemes de caire pràctic, que li exigeixin una ràpida i eficient valoració de factors especials, en funció vectorial o sigui, proveïts de força i direcció. En segon lloc, ha de ser depurada la capacitat d'autocontrol i de domini emocional, o sigui la serenitat enfront de les situacions conflictives. En tercer lloc s'haurà d'investigar l'equanimitat en l'aplicació de les regles, principis i reglaments de joc, en els casos difícils. En quart lloc, la flexibilitat i l'adaptabilitat, la simpatia i l'empatia, en el tracte personal amb qualsevol tipus de jugador. A tot això encara seria convenient afegir l'examen de les condicions pedagògiques del candidat, o sigui de la seva capacitat per ensenyar, corregir i millorar els seus subordinats. Aquesta capacitat no depèn de saber "com" ensenyar, sinó també de comprendre a "qui" s'està mirant d'ensenyar.

S'avançaria molt si les escoles d'educació física, vinculades a les universitats, creessin, com a cursos de postgrau, les especialitats corresponents als diversos tècnics esportius i, en particular, als de futbol, donat que aquest esport ha adquirit gran auge a l'Amèrica Llatina i que ofereix unes possibilitats econòmiques tan atractives als que el dominen. Aquests cursos podrien tenir com a material bàsic l'anàlisi dels errors comesos pels tècnics no diplomats, així com la revisió de la "filmoteca" dels partits internacionals famosos. A més a més, és clar que caldria proporcionar classes de psicologia, de fisiologia i de patologia esportives.

5. Psicologia de l'afeccionat

Per quin motiu el futbol entusiasma tanta gent?

Entre tots els esports, el futbol és, sens dubte, el més difós, el que té més adeptes a tot el món i el que resulta més capaç d'excitar la multitud, en qualsevol lloc de la terra. Sigui quina sigui l'edat, la posició econòmica, la professió, el credo i el nivell cultural de l'individu que assisteix a una competició futbolística, tan aviat com comença el joc, se sent entusiasmat per les seves incidències i es transforma en un fanàtic més o menys apassionat d'aquest o d'aquell equip. Fins i tot hi ha altres esports a base de moviment de pilota (beisbol, bàsquet, tennis, voleibol, etc.), que poden oferir jugades de major bellesa i combinacions de major vistositat, capaços d'entusiasmar determinats públics o pobles, però cap d'ells no posseeix el caràcter d'universalitat del futbol. Ara bé, ens hem de preguntar el perquè. Quin és el motiu de tan gran èxit, capaç fins i tot de salvar les més pesades barreres socials i polítiques?

Sense cap dubte, per tal que el futbol gaudeixi d'aquesta "universalitat" i sigui capaç d'embadalir tan intensament grecs i troians, és a dir, analfabets i premis Nobel, artistes i científics, homes i dones, vells i nois, rics i pobres, blancs i negres, creients i ateus, cal que desperti, exciti i satisfaci unes tendències que es troben molt profundament arrelades en l'anomenat "gènere humà" (en realitat, no és gènere, sinó amb prou feines és una espècie).

Per altra banda, és cert que durant molts segles no s'havia practicat enlloc, i que ens hem de remuntar quasi a la prehistòria per descobrir a l'Amèrica Central (Yucatà) les ruïnes d'un estadi en el que, segons els antropòlegs, es feia un joc summament similar, entre dos equips. La "pilota" necessària pel joc era ... el cap del capità de l'equip que havia perdut el joc anterior! Se'ns pot ocórrer preguntar tot seguit: hi ha cap semblança –almenys simbòlica– entre la lluita futbolística i la lluita pel triomf a la vida? Sens dubte, podem respondre afirmativament, ja que cada espectador s'identifica amb un equip i quan un jugador d'aquest equip aconsegueix ficar la pilota dins la xarxa, o sigui quan aconsegueix l'objectiu (recordis que en anglès, la paraula *goal* significa precisament això: "meta", "objectiu" o "propòsit") aquest espectador experimenta la *mateixa satisfacció que si hagués obtingut algun dels seus propòsits o finalitats a la vida*. Com més gran és la resistència de l'adversari, com més difícil es fa el col·locar la pilota dins la xarxa, tant més gaudeix l'espectador amb la proesa (o la sofreix si el que la fa és l'equip adversari). De tal manera un espectador qualsevol es pot identificar amb la competició, que fins i tot es donen casos de mort (cada any n'esmenta la premsa esportiva) per l'impacte emocional d'una jugada feliç

o adversa. Fins i tot s'ha donat el cas del suïcidi d'un espectador per haver perdut el joc el seu equip predilecte.

Amb certa lògica, el lector podria argumentar que si només es tractés de descarregar els sentiments agressius i satisfer el desig de triomf sobre l'adversari, els esports més populars haurien de ser aquells en què s'estableix una lluita directa entre els competidors: la boxa, la lluita grecoromana, la lluita lliure. I això no passa en absolut.

El plaer de l'home del nostre segle, però, no consisteix tant en llançar per terra "un" determinat adversari, com en vèncer la resistència que s'oposa al desig d'aconseguir aquests o aquells objectius. En aquest cas, és obvi que les incidències del joc del futbol, amb una pilota passant continuament d'un camp a l'altre i constantment disputada durant els 90 minuts, ofereixen moltes més ocasions de vibració emocional, d'identificació i de projecció dels sentiments i les aspiracions individuals. Per això, siguin quins siguin els objectius vitals de cada espectador, difícilment resta neutre o indiferent i deixa de ser un mer "espectador" per convertir-se en "actor" que, malgrat estar fora del camp, participa en la lluita amb atenció, intenció i tensió semblants (o fins i tot més intenses) de les que tenen els mateixos jugadors.

No obstant, pel que fa a la "receptivitat", quasi no hi ha diferències entre el públic; aquestes diferències existeixen quan es tracta d'apreciar la "reactivitat" d'aquest públic davant la derrota del club preferit, o els errors d'algun jugador o de l'àrbitre del partit. Es pot ben afirmar que els psicòlegs interessats en els estudis "transculturals" -comparatius de les característiques dels diversos pobles- haurien d'estar sempre presents en les competicions de futbol, ja que durant els partits es podrien recollir dades molt més vàlides i importants que les que busquen pacientment en les consultes bibliogràfiques, en els qüestionaris i en els "sondeigs" d'opinió o en els estudis de casos. Amb cintes gravadores, a aquests especialistes els seria fàcil enregistrar les "paraulotes", les expressions obscenes i els termes de l'argot amb què el públic de les distintes regions del planeta reacciona enfront de les situacions de frustració en el transcurs del matx. La càmera cinematogràfica permetria comparar aquest material sincronitzat amb les escenes que el van motivar. A més del que s'ha dit, també seria possible la filmació, excepcional, de les disputes, agressions físiques i altres mostres de conducta antisocial que es donen en moltes competicions futbolístiques.

Fet això, es podrien estudiar els percentatges d'aquest material en relació amb l'edat, el nivell cultural, l'econòmic, l'estatus social, la religió, etc. dels seus autors. Finalment es podria establir una comparació estadística per zones, regions o països. Estem segurs que els resultats sorprendrien molts dels propis investigadors, fent-los

dubtar de moltes de les seves concepcions actuals. De fet, aquestes es troben més basades en prejudicis pseudocientífics o en resultats amb experiències de laboratori i amb mostres poc representatives, que amb registres imparcials, autèntics i suficientment extensos de la conducta social col·lectiva.

6. El secret de la cohesió de l'equip

Onze jugadors no sempre són un equip

Els resultats adversos recollits per la selecció brasilera de futbol en l'excursió europea han donat origen a nombrosos comentaris, i la majoria tendeixen a responsabilitzar la comissió seleccionadora, pels noms elegits i els noms vedats en la composició de l'equip. Els cronistes opinen, entretant, de manera diversa sobre quins jugadors haurien d'haver estat convocats per integrar l'equip nacional "itinerant". No és estrany que això passi, ja que, en primer lloc, és més fàcil criticar *a posteriori* que *a priori* i, en segon lloc, tots obliden una veritat fonamental: no és possible aconseguir formar un equip de futbol elegint els jugadors uns dies o unes hores abans d'un enfrontament internacional.

Si es desitja realment que una representació futbolística llatinoamericana brilli a Europa, caldrà no oblidar aquesta veritat fonamental: *no és el valor individual dels jugadors, sinó el valor de la capacitat d'integració en el conjunt*, el que determina l'eficiència d'un equip. Fa dos anys, un equip brasiler ben integrat –per haver jugat centenars de vegades amb els mateixos jugadors– va guanyar el millor club belga per 6-0 (vam tenir ocasió d'assistir a Brussel·les, a aquest cèlebre partit: Santos-Anderlecht). I fa poques setmanes la selecció brasilera perdia davant la selecció belga per 5-1. L'explicació d'aquesta inversió total de valors en els resultats no l'hem de buscar en una disminució de les aptituds, de l'experiència i del zel dels jugadors brasilers, ni tampoc en l'augment d'aquests factors en els jugadors belgues, sinó en el fet que els jugadors de l'equip brasiler jugaven junts per primera vegada.

Brasil és bicampió mundial de futbol, però si vol ser tricampió cal que des d'ara formi dos equips nacionals (titulars i reserves) i que els mantingui apartats de les competicions de caire comercial o polític, i que s'entrenin amb la mateixa perseverança i minuciositat com ho estan fent els anglesos, els txecs, els russos, els danesos i altres.

Els avantatges de la cohesió unitària

Com s'expliquen, per exemple, els resultats obtinguts pels jugadors txecs en el Campionat Mundial de 1964 (Xile) que es van classificar en segon lloc, quan en els campionats anteriors havien passat quasi desapercebuts? Simplement pel fet d'haver aconseguit dur a terme el principi dels Tres Mosqueters: "un per a tots i tots per a un". La direcció tècnica d'un equip "estable" pot sumar els seus jugadors de manera que, en la realitat, multipliqui l'eficiència, perquè, en primer lloc, desenvolupi, entre ells, una solidaritat afectiva que difícilment es dóna al principi; en segon lloc, permeti establir *esquemes de joc predeterminats davant de situacions típiques*, capaces de desorientar l'adversari; en tercer lloc, afavoreixi la creació d'un sistema de senyals o de comunicacions que sols és intel·ligible pels jugadors de l'equip i els permet, escollir més fàcilment, la jugada que convé en aquell moment. El que ara veiem, malgrat tot, en l'encontre, és el fracàs dels passis donats a jugadors hiper-marcats, mentre uns altres, en millor posició, agiten els braços per cridar l'atenció del company o, fins i tot, prorrompen en crits que serveixen tant per alertar el company, com els adversaris i, per consegüent, resulten inútils. Igualment, quan el tècnic, que observa el joc des de fora del camp, es vol comunicar amb els jugadors, es veu impedit a fer-ho, ja que els jugadors no el poden veure i, si ho fessin, no serien capaços de comprendre el que els vol comunicar. Es pot argumentar que tot això són petits detalls, però petits detalls com aquests són els que, en partits difícils, fan inclinar el resultat a favor d'un costat o de l'altre.

Si consultem la psicologia evolutiva, aprendrem que l'ésser humà és primàriament individualista, egoista i exhibicionista, que aspira molt més a ser un dictador o un idol que un simple membre constructor de qualsevol obra humana. Un nen de 2 o 3 anys és incapaç de col·laborar amb un altre en un joc, i encara que possiblement l'accepti al costat sense protestar, un observador atent s'adonarà que aquesta conjunció no constitueix un parell de jugadors, sinó dos jugadors que es diverteixen cada un a la seva manera. N'hi ha prou que per un motiu qualsevol, un dels dos desitgi una cosa del joc que es troba a les mans de l'altre, perquè sorgeixi tot seguit una disputa entre ambdós.

Ja als 4 o 5 anys és viable la col·laboració entre dos companys de joc, però per poder desenvolupar un veritable joc col·lectiu és necessari que els participants hagin aconseguit, almenys, l'edat de 7 o 8, i malgrat tot és difícil que s'aconsegueixi establir entre ells una solidaritat d'equip, i cada individualitat es limita a "entendre's" amb 3 o 4 amics i a ignorar els restants. Per expressar més tècnicament aquest fet, direm que la immensa majoria d'éssers humans aconsegueix superar l'oposició *jo-tu*, quan cal combatre *l'ell*, i també, a vegades, és capaç de constituir un *nosaltres* quan s'en-

fronta amb un *vosaltres*, però així que comença el combat (esportiu o no) el que passa és que, en lloc de lluitar "nosaltres" contra "vosaltres", lluiten una sèrie de *jós* contra una sèrie de *tus*.

Precisament per això esdevé imprescindible no només l'estabilitat dels equips, sinó també i encara més important, l'esforç continuat per mantenir entre ells un alt nivell de "cohesió" de "grup".

El paper del psicotècnic

La psicologia del treball ha demostrat que la tasca de crear i mantenir la integració i la cohesió en qualsevol grup de treball s'ha de confiar a psicotècnics i no només a tècnics professionals. Aquests amb prou feines se'n podran desentendre en cas de posseir preparació i aptituds per exercir una activitat de psicohigiene i de psicoteràpia laboral. És necessari comprendre que els jugadors d'un equip de futbol professional són contractats amb total negligència de les peculiaritats d'origen, cultura, ideologia, hàbits de vida, etc., cosa que fa encara més difícil aconseguir que tinguin una bona convivència i una actitud d'interrelació i de camaraderia.

La millor prova de què no n'hi ha prou amb els coneixements professionals esportius per obtenir aquest "esperit de corps" en un equip de futbol, la trobem en els fracassos constants de grans tècnics, quan es trasplanten, per exercir la seva missió, en altres ambients: els instruments i les regles de joc són iguals, fins i tot poden augmentar els seus esforços personals, però com a compensació, la psicologia dels jugadors (els hàbits de vida, les reaccions de caràcter nacional, la formació i les actituds ètiques) és diferent i pot invalidar tota la feina que fa el "trasplantat".

Ha arribat, per tant, l'hora que els grans clubs, i sobretot la direcció d'educació física i esports de cada país llatinoamericà s'aprofitin de l'experiència obtinguda pels grans grups i empreses industrials, comercials, bancàries o agrícoles, on el treball silenciós i pacient dels "psicotècnics" (tècnics en psicologia del treball) està aconseguint superar el temible "individualisme" crioll i obtenir la solidaritat i compenetració que caracteritzen els millors equips del Vell Món, especialment en els seus sectors anglosaxó i eslovac.

7. Dopatge

Els efectes en la pràctica esportiva

Periòdicament el públic esportiu s'agita davant l'escàndol provocat per la denúncia que aquest o aquell atleta, jugador o equip, han actuat "dopats" en competicions o lluites de campionat. Quan es tracta de dopatge efectuat en animals –principalment en cavalls de carreres– és fàcil fer-ne la comprovació per mitjà d'exàmens de laboratori i també n'és fàcil i expedita la sanció. Però, quan es tracta d'éssers humans, tant el diagnòstic com la conducta que cal seguir són més difícils i discutibles, i fins i tot es donen casos en què no es pot arribar a saber si la denúncia estava justificada o no. És el que està passant ara, per exemple, amb el futbol brasiler, agitat per la denúncia d'un periodista que acusa diversos clubs de recórrer a diversos euforizants i estimulants per augmentar el dinamisme dels jugadors abans de començar els partits més difícils.

No ens pertoca la tasca detectivesca d'investigar fins a quin punt aquesta denúncia, confirmada aparentment per alguns jugadors i negada amb vehemència pels metges responsables dels departaments respectius, s'ajusta o no a la veritat dels fets. El que ens interessa és demostrar que, sigui quina sigui la substància suposadament usada (en primer lloc pensem en els derivats de la cocaïna, en preparats que contenen cortisona, extracte suprarenal, etc.), no hi ha actualment cap recurs químic capaç d'augmentar el rendiment muscular sense pertorbar l'estat de serenitat emocional i claredat de judici indispensable per poder comportar-se eficientment, durant 90 minuts, en una situació que exigeix tant esforç de concentració i de previsió mental com aquesta.

D'això se'n conclou que l'administració de drogues d'aquestes a un jugador de futbol, no sols és un procediment il·legal i deshonest, sinó també estúpid.

És clar que, si ens referim a l'accepció del verb *to dope*, de la qual se'n deriva l'anglicisme "dopar" i el terme internacional *doping*, podríem dir que en tot partit de professionals de qualsevol modalitat de lluita esportiva, els metges que els assisteixen i en tenen cura, tenen el dret i quasi el deure de "dopar-los", ja que "to dope" només significa donar drogues o medicaments: és obvi que hi ha una sèrie de substàncies, com el clorat de sodi (per compensar la deshidratació i la desmineralització produïdes per la suor), les diverses vitamines i tònic (glicerofosfats, etc.) que, sens dubte, serveixen per atenuar els perniciosos efectes de l'exercici violent.

Però no és a aquest grup de medicació a què es refereixen els cronistes, i si, òbviament, al que pretén esprèmer l'energia vital de l'individu com si fos suc de llimona,

sense preocupar-se de les conseqüències que això pot comportar per a la salut. Doncs bé, repetim el que ja hem dit més amunt: un individu "dopat" d'aquesta manera serà capaç de rendir un major esforç muscular en el cas que sigui quasi automàtic (com, per exemple, córrer amb bicicleta, aixecar pesos, caminar a peu, etc.), però no serà capaç de pensar, associar, combinar i incorporar-se al joc de l'equip, ja que el funcionament dels grans camps de neurones de l'escorça cerebral requereix un equilibri entre els processos d'excitació i d'inhibició i totes aquelles drogues (anomenades euforiants, vitalitzants, dinamògenes, etc.) trenquen l'equilibri i faciliten els processos d'excitació i d'irradiació, amb l'efecte consegüent de crear zones anormals d'inhibició i provocar reaccions paradoxals en l'individu, que es converteix en un autòmat imprevisible amb reflexos desordenats.

Si, per tant, algun tècnic fos capaç de caure en l'estupidesa d'usar aquestes substàncies, mereixeria ser processat triplement: per DESHONEST, per IGNORANT i, per sobre de tot, per BABAU.

Bibliografia

BERNETT, H., *Der Weg des Sports in die nationalsozialistische Diktatur*. Schorndorf: Karl Hofmann, 1983.

CARPINTERO, H., *Historia de la Psicología en España*. Madrid: Eudema, 1994.

CARRERAS PANCHÓN, A., "Los psiquiatras españoles y la guerra civil", *Medicina e Historia*, 13, 1986, pp. I-XVI.

COUBERTIN, P. de, *Pedagogie sportive*. París: Librairie Philosophique J. Vrin, 1972.

GARCÍA, E., ARBULU, E. i CARPINTERO, H., "Las acusaciones contra Emilio Mira y López. Un episodio lamentable en la Historia de la Psicología", *Revista de Historia de la Psicología*, 13, 2-3, 1992, pp. 459-470.

GARCÍA, E., ARBULU, E. i CARPINTERO, H., "Emilio Mira y López y la Psicología Latinoamericana", *Revista de Historia de la Psicología*, 14, 1, 1993, pp. 31-55.

GEISE, F., *Psicotecnia*. Barcelona: Labor, 1933.

IRUELA, L. M., *Psiquiatria, psicología y armonía social: la vida y la obra de Emilio Mira y López*. Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona, 1993.

KIRCHNER, M., "La obra de Emilio Mira en el Instituto de Orientación Profesional de Barcelona (1919-1939)", *Revista de Historia de la Psicología*, 2, 3, 1981, pp. 225-246.

LAFUENTE, E. i MIRA, M. (Ed.), *Psicología y Medicina. Últimas conferencias de Emilio Mira y López*. Madrid-Barcelona: UNED, Universitat de Barcelona, 1998.

MIRA, M., Dr. *Emilio Mira y López (1896-1964). Sus aportaciones a la Psicología y a la Psiquiatria*. Barcelona: Edició de l'autora, sense data (60 pp.).

MIRA, M., *Emili Mira i López. L'investigador de la personalitat humana*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 2003.

MOREU, A. C., *La historia de la Psicopedagogía en España*. Barcelona: Universitat de Barcelona. Facultat de Pedagogia, 2000 (Tesi doctoral).

PUJADAS, X. i SANTACANA, C., *L'altra olimpiada: Barcelona 36. Esport, societat i política a Catalunya (1900-1936)*. Barcelona: Llibres de l'Índex, 1990.

PUJADAS, X. i SANTACANA, C., *Història il·lustrada de l'esport a Catalunya*. Barcelona: Columna, 1995.

PUJADAS, X. i SANTACANA, C., "La mercantilización del ocio deportivo en España. El caso del fútbol 1900-1928", *Historia Social*, 41, 2001, pp. 147-167.

SAIZ, M. i SAIZ, D., "Emilio Mira i López, pionero de la psicología aplicada en España e Iberoamérica", *Revista de Historia de la Psicología*, 13, 4, 1992, pp. 93-100.

SAIZ, M. i SAIZ, D., *El establecimiento de la psicología científica en España*. Barcelona: Avesta, 1993.

SIGUAN, M., *La Psicología a Catalunya*. Barcelona: Edicions 62, 1981.

TERTULIANO, *De Spectaculis: ayer y hoy del espectáculo deportivo*. Las Palmas-Madrid: Universidad de Las Palmas, Ediciones Clásicas, 2001.

TORREBADELLA, X., *L'esport català durant la Segona República: el Comissariat d'Educació Física i Esports de la Generalitat de Catalunya*. Barcelona: Col·legi de Llicenciats en Educació Física i Ciències de l'Activitat Física i de l'Esport de Catalunya, 2000.

TORTOSA, F., CALATAYUD, C., LÓPEZ, M. J. i PASTOR, J. C., "Emilio Mira y López en la psicología internacional", *Revista de Historia de la Psicología*, 10, 1-4, 1989, pp. 189-200.

ULLMANN, J., *De la gymnastique aux sports modernes*. París: Librairie Philosophique J. Vrin, 1989.

VILANOÛ, C. (Coord.), *Emili Mira. Els orígens de la Psicopedagogia a Catalunya*. Barcelona: Universitat de Barcelona. Facultat de Pedagogia, 1998.

